

Fig. 1. Ydre, set fra vest. HJ fot. 1984. - *Exterior seen from the west.*

GIERSLEV KIRKE

LØVE HERRED

Tienden (bispetienden) af Gierslev med tilhørende $\dagger$ kapel i Løve blev af Absalon og Peder Sunesen henlagt til Sorø kloster.¹ Kapellet er i øvrigt ikke påvist ved udgravning; men det skal bemærkes, at Løve i sognet nævnes som kongelev i Kong Valdemars jordebog. Kirken er i Roskildebispens jordebog ansat til 2 mk.² Før 1454 er kirken blevet annekteret til Roskilde domkapitel, som dette år mageskiftede sine rettigheder til Antvorskov kloster med »al biskops ret og tiende undtagen catedratico og subsidio«. En præst er nævnt 1288,⁴ 1349 og 1499;⁵ sidstnævnte år sammen med kirkens værger. 1567 havde sognet 50 tiendeydere,⁶ og 1587 ses kongen at have udøvet en antagelig afgørende præsentationsret til kaldet.⁷

Endnu o. 1666 ansås patronatsretten for kongelig;⁸ men 30. sept. 1673 blev kirken tilskødet rentemester Henrik Müller til Dragsholm.⁹ Kirken lå herefter under Müllers ejendom Sæbygård,¹⁰ hvis skiftende ejere kun i beskeden omfang har præget bygningen og dens inventar (jfr. dog sygesæt). Endnu o. 1800 tilhørte den Sæbygård, hvis ejer 1803 erhvervede den i sognet liggende Løvegård.¹¹ Kirken synes herefter at have fulgt denne ejendom,¹² indtil overgangen til selveje fandt sted 1. okt. 1925.

Kirken ligger på en lille højning vestligt i landsbyen, tæt ved sognets østre grænse. Kirkegår-

den synes i det væsentlige at have bevaret gamle grænser; dog er der i 1800'rne sket en mindre udvidelse mod vest.¹³ 1942 reguleredes kirkegården efter havearkitekt Georg Georgsens projekt (sml. fig. 3a-b).

Kirkegårdens hegn og indgange. Kirkegården hegnes af hvidkalkede mure, afdækket af vingetegl med udadvendt fald. Hovedparten af nordmuren samt væsentlige dele af indhegningen mod øst og syd, der danner en bue, er gamle og kan vel stedvis gå tilbage til senmiddelalderen. De præges dog stærkt af århundreders flikkerier og fremtræder i det væsentlige som markstensmure forneden over sylden, mens der foroven er benyttet store mursten. Udvendig er rejst støttepiller af hensyn til trykket fra det højereliggende terræn på kirkegården. Hele vestmuren og de nærmest tilgrænsende strækninger af murene i syd og nord er opført af små sten i krydsskifte med fladbuede spareblændinger udvendig (jfr. fig. 1). Muren, der antagelig stammer fra slutningen af 1800'rne, stod endnu i begyndelsen af århundredet uhvidtet.¹⁴ En større strækning af sydøstmuren er fornyet på tilsvarende måde, muligvis o. 1918.¹⁵ Endelig er nordøsthjørnet samt de øvre dele af nordmuren ud for tårnet (sml. $\dagger$ bygning på fig. 39) omsat i nyere tid med anvendelse af små gule sten. - Kirkegårdens ringmur tækkedes (med tegltag) og repareredes

1665 af Rasmus muremester, Slagelse, der endvidere opsatte enkelte piller mod øst og nord samt opførte et stykke ud til præstegården i nordøst.¹⁶ - På kirkegården er der enkelte træer, bl.a. en hængeask syd for skibet og en ahorn i nordvesthjørnet.

Hovedindgangen i vest er samtidig med de omgivende mure og består af køreport og fodgængerlåde, som lukkes af brunbejdsede trætræmme-fløje, ophængt i murede piller med små sadeltage og korsblændinger udvendig. Såvel piller som låger er fornyet 1953.¹⁷

I nordøst er der en låge over for præstegården med stentrappe både uden og inden for muren. Den lukkes nu af en nyere, brunbejdsede trætræmme-fløj; men murfremspring på pillernes inderside tyder på, at åbningen tidligere har været udformet som en $\dagger$ portal med falske og bueslag. Endelig er der i sydmuren tæt ved vesthjørnet en låge, som nu giver adgang til materialhuset.

Af de eksisterende indgange er kun den nordøstre gammel. Den opmuredes af ny 1665,¹⁶ og i 1800'rne omtales den adskillige gange i forbindelse med reparation af stentrappen og dens gelænder.¹⁸ Kirkens $\dagger$ hov *edindgang* lå også tidligere i vest. Den omtales 1665¹⁶ og beskrives 1862, da den just var restaureret, med både køreport og fodgængerlåde.¹⁷ 1831¹⁹ ønskedes »degnens indgang« forsynet med låge

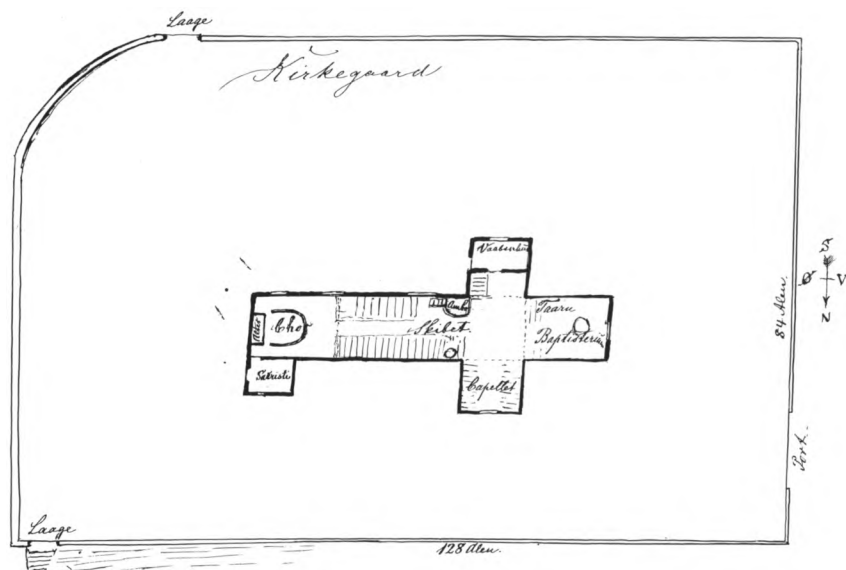

Fig. 2. Skitse af kirkegård og kirke i synsprotokollen, antagelig tegnet 1863 af sognepræsten Jens Christian Petersen. - Sketch of the church and churchyard in the survey and estimates register, probably drawn in 1863 by the parish priest.

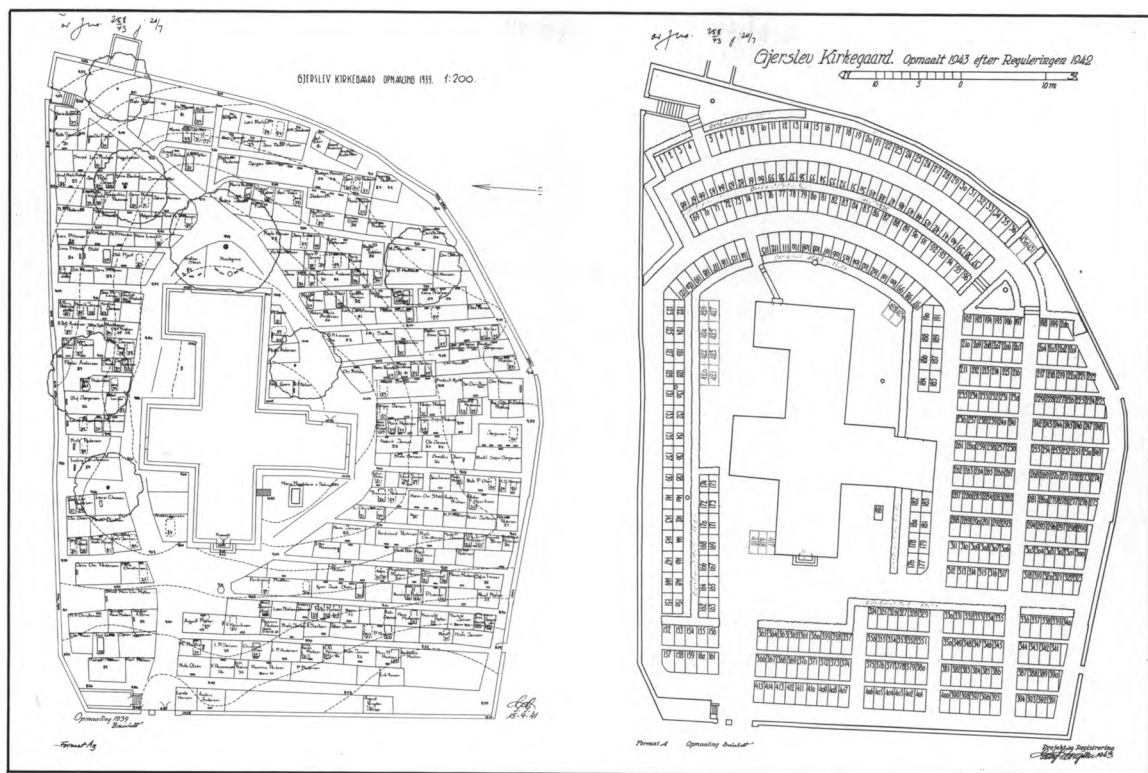

Fig. 3a-b. Planer over kirkegården. 1:900. a. Målt af Breinholt 1939. b. Målt af samme 1943 efter kirkegårdens regulering 1942 ved havearkitekt Georg Georgsen. - Plans of the churchyard. a. Measured in 1939. b. Measured in 1943 after landscaping in 1942.

eller stente. Denne *flåge* fandtes antagelig i syd-øst, hvor en låge er indtegnet på synsprotokolens skitse (fig. 2) over kirkegård og kirke 1863. Den »skolelåge«, som nævnes 1918,¹⁷ lå også i syd, og var endnu 1943 i brug (jfr. fig. 3b). - I året 1665¹⁶ betaltes for en *frist* til kirkeporten i vest.

1932 godkendtes tegninger til et *material- og kulhus* (arkitekt Knud Larsen, Slagelse) i kirkegårdens nordvestre hjørne. Skuret, der er muret op mod hegnsmuren, har fladt tag, så det ikke ses fra vejen. Det benyttes nu som supplerende redskabsskur, siden man o. 1975 opførte et kombineret *toilet- og redskabshus* i kirkegårdens sydvestre hjørne (arkitekt Ebbe Lehn Petersen).

En *kirkelade* omtales 1661¹⁶ som værende ude af brug »eftersom den i fejdetiden (dvs. under svenskekrigene) på taget er blevet ganske øde«.²⁰

Det senmiddelalderlige våbenhus afløste

1932 et *fligkapel*, som lå vest for kirkegården på hjørnet mellem vejene til Løve og Stensbjerg; det var antagelig opført i tiden o. 1900 og forsynet med kamtakke gavle.²¹

Et brolagt *fortov*, som blev anlagt o. 1883, ønskedes omlagt 1912 og fjernedes 1942.¹⁷

Kirken er et langhus, hvis midterste del udgøres af skibet til en bygning, som antagelig er rejst i 1100'rne. Dette skib er i unggotisk tid forlænget mod vest, mens det østlige langhuskor stammer fra sengotikken. Langhusets tilbygninger er alle sengotiske. Ældst er formentlig kapellet ved nordsiden af det forlængede skib, som har afløst et lille våbenhus sammesteds. Senere har man på sydsiden opført et lignende kapel (også med adgang udefra), hvorved bygningen fik karakter af korskirke. Sakristiet ved langhuskorets nordside er planlagt sammen med dette. Fra samme tid stammer endvidere tårnet, og yngst er endelig våbenhuset ved sydkapellets gavl, opført i mid-

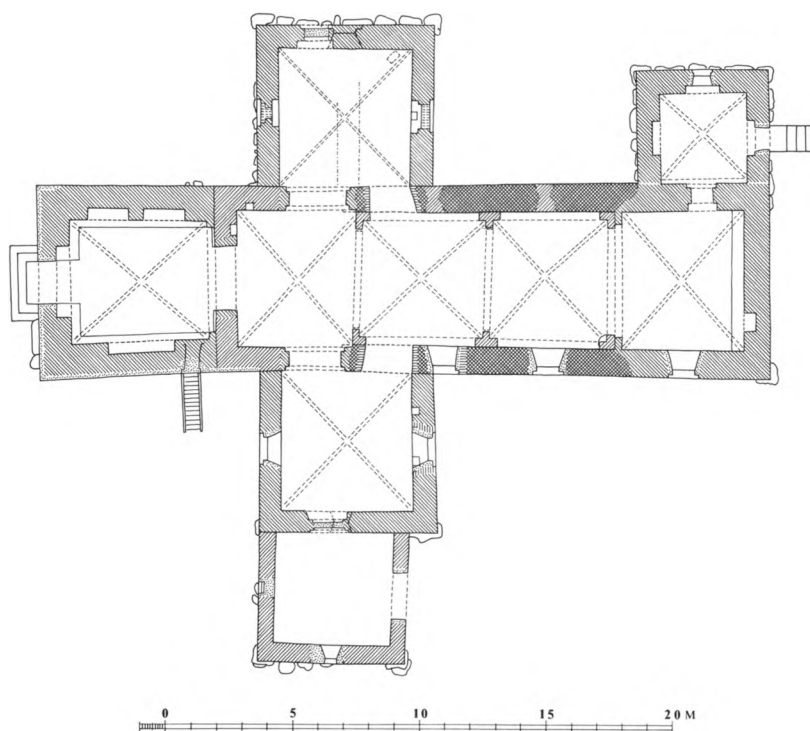

Fig. 4. Plan. 1:300. Målt af HeJ og HJ 1982, tegnet af Marianne Nielsen 1984. Signaturforklaring s. 9. - Ground-plan. Key on p.9.

delalderens sidste årtier. Orienteringen afviger mod nord.

Af den oprindelige stenkirke er alene skibets flankemure bevaret.²² Materialet er *rå* og *kløvet marksten*, lagt i nogenlunde regelmæssige skifter mellem kvadersatte hjørner, der nu kun står bevaret i øst. Murkronen har været afrettet med smalle stenflager (jfr. fig. 7). Murene dækkes af grovkornet puds, der mod det indre har stået hvidtet. Murhøjden er 4,7 m, målt fra nuværende jordsmon til murkronen.

De eneste bevarede muråbninger er nordmurens to *vinduer*, der står blændet med munkesten, men for omridsets vedkommende endnu synlige, især mod det ydre. Her måler åbningen af det østre ca. 125x60 cm, og issepunktet sidder ca. 50 cm under murkronen.

Skibet har stået med et *†bræddeloft*, hvis bjælker har været indbygget i murkronen, og af hvilke den østligste ligger på oprindelig plads som ankerbjælke. Den måler i tværsnit 20x15 cm. Da puds og hvidtelag går til bjælkelagets

overside, må det første bræddeloft formentlig have ligget oven på bjælkerne. Imidlertid viser talrige sømrester på den bevarede bjælke, at et yngre bræddeloft senere fæstnedes til undersiden, og denne ændring kan være sket i forbindelse med opførelsen af vestforlængelsen.

Skibets *vestudvidelse* er ifølge blændingsgavlens type etableret engang i tiden o. 1300-50. Materialet er munkesten i munkeskifte, og den nye vestgavl, hvori ses adskillige sortbrændte sten, udmærkes af en høj skråkantsokkel foruden taggavlens blændingsdekoration (fig. 5). Denne er udformet som en spidsbuet tregruppe og repræsenterer en gavludsmykning, som allerede kendes fra senromanske eksempler.²³ Gruppen, der hæver sig over et savskifte i gavlfoden, har bredere midtblænding, hvis bund brydes af endnu en blænding med fornyet rundbuet stik; sidstnævnte har falset, skråt affaset sål og foroven en sekundær? loftsluge. Blændingsbundene har været fremhævet med kalkning i kontrast til det blanke murværk,

som i øvrigt kendetegner den nye bygningsdel. De skrå taglinjer markeredes af det formentlig blyinddækkede gavlspær, hvis vandrette fodstykker har efterladt sig kanaler i murværket ud for savskiftet.

Flankemurenes krone, der både ud- og indvendig afsluttes med rulsifter (jfr. fig. 6,9), viser i lighed med spærfødderne på vestgavlen, at bjælkerne i kirkens nye afsnit hvilede på murkronen, og at bræddeloftet var fastgjort til undersiden ligesom det sekundære og antagelig samtidige bræddeloft i det romanske skib (jfr. ovenfor).

I det indre er der ca. 2,2 m over gulvet et beskedent afsæt (8 cm) i vestgavlen, hvis funktion er uvis (pulpitur?). Herunder ses tæt ved nordvesthjørnet to *gemmenicher*, af hvilke vestvæggens er fladbuet, nordvæggens derimod afdækket med trappestik. Førstnævnte måler i åbningen 48x42 cm, er 29 cm dyb og sidder 80 cm over gulvet. For sidstnævntes vedkommende er de tilsvarende mål 50x29x30 cm samt 83 cm.

Da murene i det nye afsnit er spinklere end skibets, har man klaret overgangen ved at mure et hjørne, hvor de romanske flankemure blev afbrudte (jfr. fig. 6). Den omstændighed, at vestforlængelsens vægge ifølge de synlige partier af overvæggene (inclusive det nævnte hjørne) ikke har stået hvidtet som væggene i det gamle skib, kunne tolkes som indicium for, at det nye indgangsparti har været afskilret med en eller anden form for skranke, — en mulighed, som i givet fald kunne være medvirkende årsag til forskellen på skibets og vestforlængelsens hvælv (se nedenfor).

Hvælvene i det forlængede skib er antagelig indbygget før udgangen af 1300'rne. Som nævnt er der en forskel mellem de to fag i det gamle skib og det tredje i vestforlængelsen. Førstnævnte hviler på ufalsede piller med ensidige, skråkantede kragbånd, der markerer vederlag for gjordbuerne. Disse er i lighed med skjoldbuerne spidsbuede, helstens brede og har let overgribende stik; halvstensribberne er tilspidsede foruden og forløber mellem buerne (sml. skibets hvælv i Finderup). Derimod er

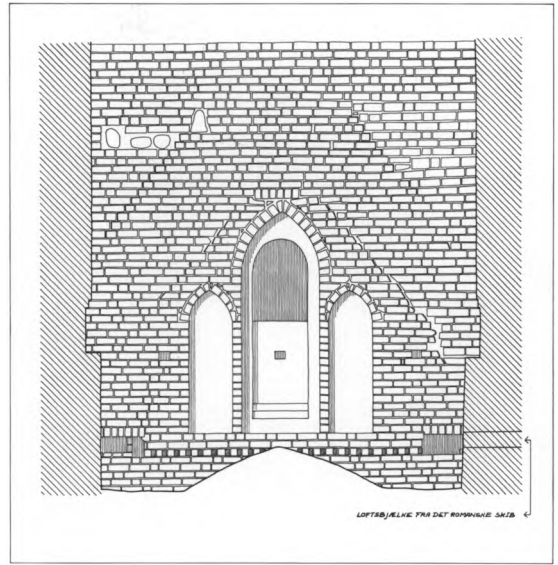

Fig. 5. Vestforlængelsens gavl med skrå taglinjer (s. 1118) og forhøjelsens kam, afsluttet af musetrapper (s. 1121). 1:100. Målt af HeJ og tegnet af Marianne Nielsen 1984. - *Gable of the west extension.*

Fig. 6. Sammenbygningen af skibets og vestforlængelsens sydmure, set fra loftsrummet (s. 1119). Begge afsnits murkrone er angivet med stiplede linjer; murværket herover tilhører forhøjelsen i forbindelse med hvælvslagningen. HJ fot. 1984. - *The junction between the south walls of the nave and west extension, seen from the loft. The dotted lines signify the crowns of both walls. The wall above this is the part heightened when the vaults were put up.*

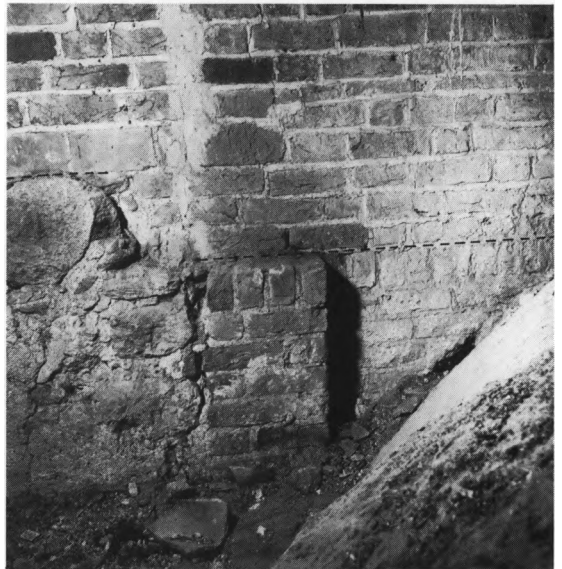

Fig. 7. Skibets oprindelige murkrone med forhøjelsen i forbindelse med hvælvslagningen, set fra nordkapellets loft (s. 1118, 1121). HJ fot. 1984. - *The nave's original walls heightened for the vaults, seen from the loft of the north chapel.*

der ingen piller i vestforlængelsen, hvor kaperne og halvstensribberne hviler på sekundært indhuggede vederlag i murværket.

Det kan ikke udelukkes, at der er en tidsforskel mellem skibets og vestforlængelsens hvælv, og at skibets vestligste piller er bygget op mod en form for skranke, som først fjernedes, da man slog hvælv i forlængelsen. Hvis hvælvene derimod er samtidige, kan man tolke forskellen som udtryk for et ønske om at markere vestforlængelsens status som et særskilt afsnit med døre og muligvis tillige font og pulpitur: Ved at udelade hvælvpiller øgedes bredden,

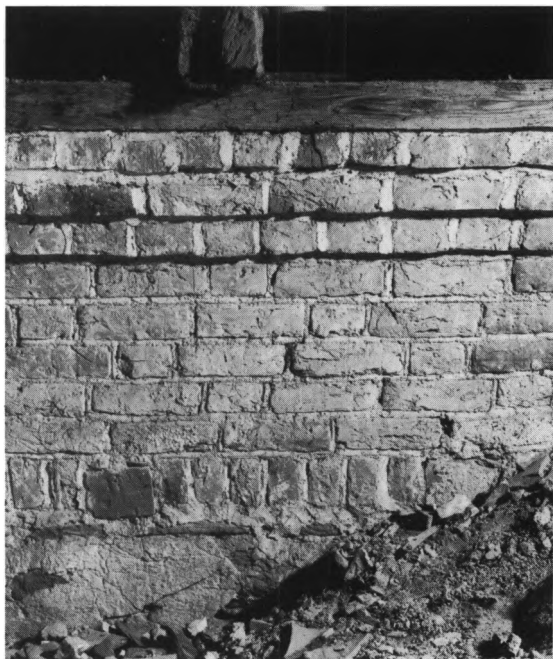

Fig. 8. Indre, set mod sydøst. NE fot. 1979. - *Interior to the south-east.*

Fig. 9. Vestforlængelsens murkrone med forhøjelse som følge af hvælvslagning, set fra nordkapellets loft. Murkronen og tagspor efter et lavt $\dagger$ våbenhus er angivet med stiplede linjer (s. 1119, 1126). HJ fot.

1984. - *Walls of the west extension with height increase for the vaults, seen from the loft of the north chapel. Crown of the wall and roof traces from a low $\dagger$ porch are signified by dotted lines.*

der allerede på grund af de spinklere mure overgik det gamle skib en smule. Ydermere virker de fremspringende piller i skibets vestlige fag som hjørnepiller, der bærer en adskillende arkadebue. Det skal bemærkes, at situationen har paralleller i andre vestudvidelser, men at en sikrere fortolkning her som andetsteds kræver supplerende undersøgelser i murværk og gulve.^{23a}

Hjørnerne mellem vestforlængelsen og det gamle skib, som stod ca. 40-50 cm vest for skibets vestre pillepar og endnu anes i mur og hvælv (sml. fig. 8), er senest hugget bort i forbindelse med opmuringen af kapellernes arkader.

I forbindelse med hvælvslagningen er det forlængede skibs murkrone og gavle forhøjet. For flankemurenes vedkommende er den gamle murkrone øget med ni skifter munkesten, som fra tilbygningerne ses at have stået i blank mur (fig. 7, 9). De tre øverste skifter danner en trinvis udkraget gesims, sammensat af et løberskifte mellem to kopskifter. Af hensyn til stilladsets stikbomme er forhøjelsens første skifte lagt som et rulskifte, hvis bomhuller ses lukket

med knækkede munkesten. Ud for tagspæret til nordsidens $\dagger$ våbenhus, hvor stilladser var overflødige, er det pågældende skifte et standardskifte (fig. 9). Sammesteds har man efter fjernelsen af våbenhuset og udtagningen af eventuelt rygningbræt repareret gesimsen med et fremspringende rulskifte.

Forhøjelsen af vestgavlen, som nu fik lidt stejlere rejsning, afsluttes af skrå kamme, hvis musetrappes (jfr. Finderup) endnu er delvis bevaret (jfr. fig. 5). Udvendig, hvor flankemurene møder gavlen, ses ansatser til fodtinder, hvorimod tilsvarende spor efter en toptinde er forsvundet i forbindelse med opførelsen af tårnet.

Nordkapel. O. 1400 har man nedrevet nordsidens lille våbenhus og i stedet opført en rummelig tilbygning, som kombinerede forgængeregens funktion med kapellets, svarende til en række andre senmiddelalderlige kapeller.²⁴ Materialet er munkesten i munkeskifte over markstenssyld, der træder stærkt frem i nord. Hovedmaterialet viger i flankemurenes nedre dele for marksten, som rimeligvis er genanvendte fra forgængeren, og det kan ikke udelukkes, at

dele af det tidligere våbenhus' vestside endnu er bevaret i søndre halvdel af den nuværende tilbygnings vestmur.

Flankemurenes vinduer er nu blændet og står som ud- og indvendige nicher. Størst er vinduet i øst, hvor altret formentlig var opstillet. Selve lysningen synes at have været rundbuet, indrammet af spidsbuet spejl mod det ydre og en tilsvarende, men dybere indfatning mod det indre; begge med stejle, aftrappede sålbænk. Vestvinduet er af lignende form, blot med snævrere lysning og uden aftrappet sålbænk. Af hensyn til forbindelsen med skibet sidder norddøren asymmetrisk. Dens rundbuede åbning er blændet så sent som i 1830'erne²⁵ og har bevaret såvel ydersidens spidsbuede spejl (prydet af savskifte, hvorover trappeformet blænding²⁶) som den indre, fladbuede niche med stabler til dørfløjen. Det nuværende, rundbuede gavlvindue stammer fra 1863 og er indsat i en større, fladrundbuet åbning, rimeligvis etableret engang i det

første efterreformatoriske århundrede; det er dog sandsynligt, at gavlen oprindelig har haft en lille lysåbning på samme sted, jfr. sydkapellet her og i Gørlev (s. 1185).

Flankemurene krones af en frise, bestående af trappeblændinger over savskifte, som videreføres på gavlen; her markeres gavlfoden af endnu et savskifte, mens flankemurene har en tre skifter høj falsgesims. Taggavlen har ni kamtakker, af hvilke de nederste og den øverste fremhæves med et kort savskifte; kamtakernes afdækning af munke og nonner har undtagelsesvis udadvendt fald. Selve gavlfeltet prydes af fem spidsbuede høj blændinger; den midterste har tvillingedelt stik, samlet på falset konsol og krones af tre små cirkelblændinger. Nederst i midtblændingens bund er der en rektangulær loftsglug, hvis bund og afdækning er beskadiget.

Kapellets indre, som oprindelig kun forbandtes med skibet via den spidsbuede, falsede arkade i vest, dækkes af et samtidigt hvælv,

Fig. 10. Ydre, set fra nordøst. HJ fot. 1984. -
Exterior seen from the north-east.

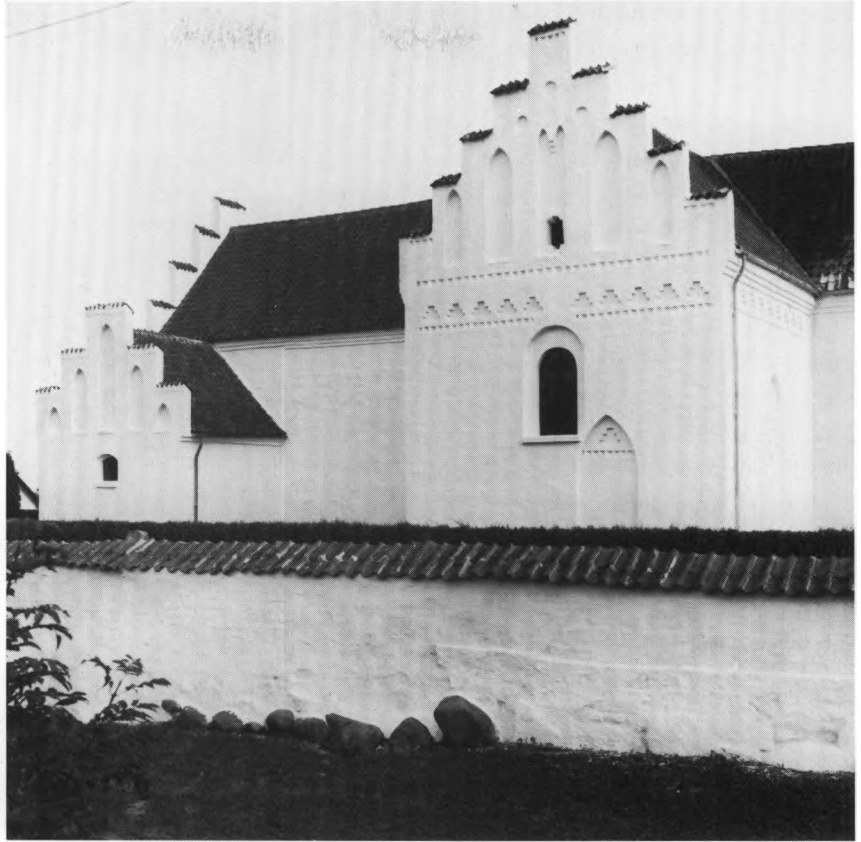

Fig. 11. Sengotiske tilbygninger ved langhusets nordside: Sakristi (s. 1124) og kapel (s. 1121). HJ fot. 1984. -
Late Gothic additions along the north wall of the church: sacristy and chapel.

hvilende på forlæg - også mod skibet. Ribberne er kvartstens med diminutivt konsolhoved i nordøst; lette overribber med trinkamme. I nordkappens østre svikkel anes en tilmuret *lem*. I altervæggen under østvinduet er der en kvadratisk *gemmeniche*, 31x31x29 cm, hvis bund sidder 67 cm over nuværende guld.

Tre af de fire resterende tilbygninger er formentlig alle opført i løbet af 1400'rne, omend den indbyrdes rækkefølge ikke lader sig afgøre; dog synes langhuskoret med sakristi og tårnet omtrent jævngamle, mens sydkapellet snarest er fra o. 1500.

Langhuskoret er kun et fag langt og opført af munkesten, vekslede med marksten fra det nedrevne kor. Således er korets hjørnekvadre genanvendt, og markstenene tydeligvis lagt i bælder mellem teglstensskifterne. Flankemurene krones af falsgesims, og korets eneste vindue er i syd. Den store rundbuede, udvendig falsede åbning, hvori det nuværende vindue

indsattes 1863, er dog snarest eftermiddelalderlig, omend dele af de ydre karmsider kan være oprindelige.

Taggavlen har syv, let brynede kamtakker, og selve gavlfladen brydes af syv spidsbuede højblændinger, af hvilke den midterste er smaltest og forsynet med to åbninger i bunden: nederst en fladbuet luge, øverst en mindre, rektangulær glug.

Korets indre dækkes af et samtidigt hvælv, hvilende på forlæg samt en spids, helstens gjordbue mod skibets mindre kuplede hvælv. Østvæggen har syd for altret en fladbuet *gemmeniche*, 61x72x45 cm, hvis bund ligger i plan med den 1 m høje stenbænk, som antagelig sekundært er muret op ad altervæggen. Korets nordvæg brydes af en meget slank, spidsbuet blænding, som omfatter den fladbuede, udvendig falsede sakristidør.

Den oprindelige dør, de delvis genanvendte byggematerialer samt blændingsgavlen viser,

at *sakristiet* er planlagt samtidig med langhuskoret og formentlig tilføjet kort tid efter dettes fuldendelse. Tilbygningen hviler på en frem-springende markstenssyld, og herover er murene hovedsagelig af munkesten i munkeskifte; dog er hjørnerne forneden sat af kvadre, ligesom andre kvadre danner bæltet over sylden.

Flankemurene krones af en falsgesims, og i gavlen findes det eneste oprindelige vindue, som indtil en udvidelse ved kirkens restaurering o. 1925 stod fladbuet og falset, men herefter kun har den ydre åbning intakt. Taggavlen har fem let brynede kamtakker, hvorunder et tilsvarende antal spidsbuede højblændinger. Østsidens præstedør er indsat 1799,²⁷ men i sin nuværende form - rektangulær åbning under meget fladt stik - stammer den antagelig fra slutningen af 1870'erne.²⁸ I det indre brydes væggene af fladbuede spareblændinger, og rummet dækkes af samtidigt hvælv, hvilende på forlæg undtagen mod koret, hvor der er en rund skjoldbue, halvtstens som ribberne.

Tårnet, der er jævnbredt med skibet, er af munkesten i munkeskifte over markstenssyld. En fortykkelse af murværket, der fremtræder som en ca. 30 cm fremspringende og indtil 175 cm høj forstærkning af tårnummets tre vægge, indikerer, at fundamenter og mure oprindeligt var tænkt kraftigere dimensioneret. Tårnummet forbindes med skibet af en spidsbuet arkade, indsat i vestforlængelsens gavl. Det har samtidigt hvælv, hvilende på forlæg, undtagen i øst, hvor der mod vestforlængelsens gavl er en spidsbuet, helstens skjoldbue; ribberne er halvtstens, og der er lette overribber med trinkamme. Væggene brydes af spidsbuede spareblændinger, der udgår fra oversiden af den omtalte fortykkelse i murværket. Der er to blændinger mod nord, en i syd og en i vest. Sidstnævntes bund åbner sig i et falset, spidsbuet vindue, som indtil indsættelsen af den fladbuede indgangsdør 1926 havde større højde og muligvis var oprindeligt.²⁹

Opgangen til de øvre stokværk skete indtil 1805 gennem et *†trappehus* i syd, som kan have været oprindeligt, jfr. dispositionen af tårnummets spareblændinger. Endnu er den flad-

buede overdør synlig fra mellemstokværket, hvor det fremgår, at den nuværende, ligeledes fladbuede og udvendig falsede overdør er sekundær og anlagt lavere af hensyn til *fritrappen*; samtidig muredes et stejlt stigende trappeløb gennem murlivet. Ifølge præstens indberetning var fritrappen oprindelig ikke permanent, idet »en stige bliver tilsat, når der skal ringes«.²⁷

Det rummelige mellemstokværk har antagelig haft bræddegulv (sml. Finderup og Gørlev). Af de nord-sydgående bjælker er en enkelt bevaret hvilende på en rem, hvor flankemurene springer let tilbage; samme rem har fungeret som ankerbjælke, forkilet på østsiden af skibets gavl.³⁰ Over dette gulvniveau brydes væggene af fladbuede spareblændinger, parvis sammenstillet: I syd- og vestvæggen er blændingerne senere udmuret, og i vest er desuden indsat en fladbuet, falset glug med let overgribende stik.

Klokestokværket har fladbuede glamhuller til alle fire verdenshjørner: To mod øst og vest, men tre mod syd og nord; under østsidens ses en lille fladbuet »kalkeluge«.³¹ Flankemurene krones af falsgesimser, og de øst-vestvendte taggavl, af hvilke den vestre er ommuret, krones af syv kamtakker og smykkes desuden af blændinger. Østgavlens komposition er vel i det store og hele autentisk og består af fem høj blændinger, hvis spidsbuede stik står bevaret mod nord, mens afdækningen i syd og for midtblændingens vedkommende præges af reparationer i forbindelse med kamtakernes fornyelse. Den ommurede vestgavl har syv højblændinger med trappestik; i midterblændingen ses en nu tilmuret »kalkeluge« med trappestik, flankeret af bomhuller i naboblændingerne.

Bestemmelsen af tidspunktet for opførelsen af det store *sydkapel*, hvormed kirken fik karakter af korskirke, vanskeliggøres på grund af manglende detaljer, først og fremmest en blændingsgavl. Som type er det med sin udvendige dør nært beslægtet med nordkapellet, og påvisningen af en *†*sengotisk kalkmaleriudsmykning viser, at bygningen ikke kan være meget yngre end o. 1500.

Materialet er hovedsagelig munkesten i

Fig. 12. Ydre, set fra sydøst. NE fot. 1979. - Exterior seen from the south-east.

munkeskifte; dog ses i vest en række store rejste marksten over sylden. Falsgesimsen er i vest præget af flikkeri, og hele taggavlen udvendig skalmuret med små sten. Døren i syd, som først blændedes 1932 (sml. fig. 36), sidder asymmetrisk af hensyn til kommunikationen med skibet, ganske som i nordkapellet. Også her har selve døråbningen været rundbuet med ydre spidsbuet spejl og en fladbuet niche (med smigede vanger) mod det indre. Bemærkelsesværdig i sin arkaiske udformning er det lille rundbuede vindue med smigede vanger oven over døren;³² det står blændet ved ydre murflugt. I vestre flankemur er bevaret det spidsbuede, falsede spejl til en oprindelig lysåbning, som senest er forsvundet ved indsættelsen af det nuværende, rundbuede jernvindue. Et tilsvarende vindue gennembyrder østmuren, men er her indmuret i en bredere åbning, hvis fladbuede stik anes indvendig, mens det udven-

dig står som en snarest kurvehanksbuet blænding. Dette vindue er ikke oprindeligt, men kan være indsat allerede inden midten af 1600'rne som følge af kapellets ændrede funktion og opstilling af stolestader.

Rummets indre, der oprindeligt kun forbandtes med skibet gennem den spidsbuede, falsede vestarkade, overdækkes af et meget højtsiddende, kuplet hvælv; det hviler på forlæg - også mod skibet - og har kvartstensribber. I østvæggen, hvor et alter må antages at have været opstillet, ses to *gemmenicher*; begge med aftrappet stik og af omtrent samme dimensioner, ca. 42-43x27x26-28 cm og med bunden 1 m over gulvet.

Våbenhuset (nu ligkapel) ud for kapellets gavlmå ifølge sin blændingsdekoration være opført i tiden o. 1500-25.³³ Materialet er munkesten i munkeskifte over en markstenssyld, der træder stærkt frem mod syd, hvor terrænet falder en

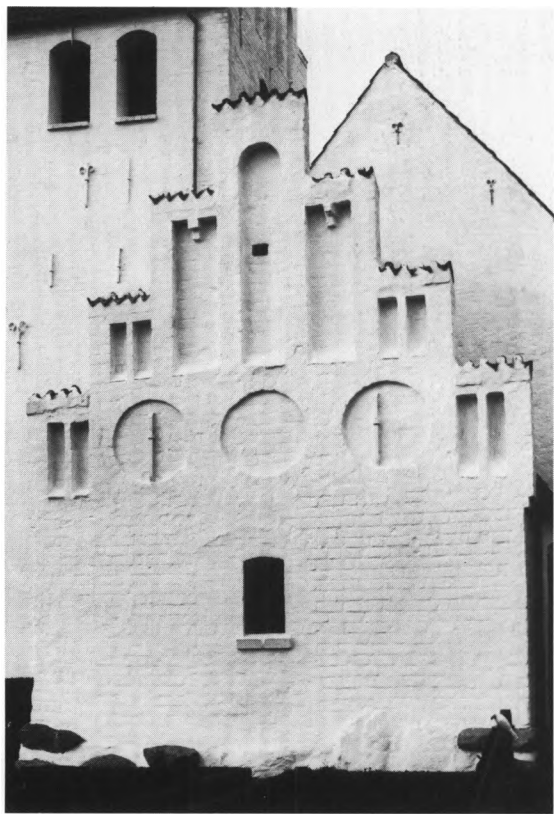

Fig. 13. Ligkapellets gavl, oprindelig våbenhus fra o. 1525 (s. 1125). HJ fot. 1984. - *Gable of the mortuary, originally the porch c. 1525.*

smule. Flankemurene har fælsgesims, og taggavlen (fig. 13) krones af syv, let brynede kamtakker. Selve gavlfeltet udfyldes af en etagedelt komposition, som forneden består af tre kvartsten dybe cirkelblændinger, flankeret af vandret afdækkede, halvsten dybe tvillingblændinger. Herover fem højblændinger, af hvilke den midterste har rundbuet afdækning, som dog kan stamme fra en reparation af toptinden.

Døren, der spores som en bred, fladbuet tilmuring i gavlen, er senere afløst af en dør mod øst, og i stedet er den gamle døråbning muret op forneden, og et vindue indsat foroven. Herefter er dette vindue yderligere reduceret og fremtræder siden o. 1900 som et lille, fladbuet jernvindue.³⁴ Den brede, retkantede indgangsdør under fladbuet stik stammer fra 1932, da tilbygningen omdannedes til ligkapel efter i en kortere periode at have fungeret som material-

og brændselsrum (1926-32). Den nuværende dør afløste en tilsvarende, lidt smallere åbning, som antagelig stammede fra 1885,¹⁷ da man nedtog og ommurede »buen over indgangen til kirken«. I vestre flankemur findes et firkantet trævindue af nyere dato, muligvis indsat da våbenhusets funktioner ændredes 1926, men blændet indvendig allerede 1932 ved indretningen til ligkapel.

†*Våbenhus*. Tagspor udvendig på nordsiden af skibets vestforlængelse og den tilhørende forhøjelse af murkronen (jfr. fig. 9) viser, at der her har stået et lille våbenhus før opførelsen af nordkapellet. Ændringer i den forhøjede murkrones skiftegang og fugning inden for tagsporret viser, at våbenhuset var ældre end hvælvslagningen og den hertil knyttede forhøjelse af murkronen. Det kan som nævnt ikke udelukkes, at dele af våbenhusets vestside indgår i de sydlige to tredjedele af kapellets vestmur, ligesom materialer (marksten) fra våbenhuset kan være genbenyttet i østre flankemurs nedre skifter. Parallellt til denne situation genfindes i bl.a. Kundby (s. 629) og Gørlev, hvor sengotiske kapeller med udvendig adgang har haft våbenhuse som forgængere.

Eftermiddelalderlige ændringer og reparationer. Der er kun meget sparsomme oplysninger om bygningsarbejder i de første eftermiddelalderlige århundreder, og først med præsten Lars Christian Dan's indberetning fra 1808 får man lidt mere omfattende viden. Det er imidlertid sandsynligt, at en række af de ændringer, der iagttages såvel i kirken som dens tilbygninger, er gennemført i det første eftermiddelalderlige århundrede som følge af Reformationens ændrede krav til gudstjenesterummets form. Det gælder i første række de sekundære østre arkader mellem skibet og de to kapeller, hvorved sidstnævnte inddroges som tilhørrum; at arkaderne fik spidsbuet form skyldes hensynet til kapellernes middelalderlige arkader. I selve kapellerne er belysningen desuden ændret, hvilket allerede er beskrevet i forbindelse med de pågældende tilbygninger. Fra reformationsårhundredet stammer endvidere et kurvehanksbuet vindue, der nu står som en blænding om-

Fig. 14. Langhusets tagværk, set mod vest (s. 1127). HJ fot. 1984. - *Roof structure of the church to the west.*

kring skibets sydvestlige vindue og formentlig er indsat for at skabe bedre belysningsforhold på prædikestolen.

Skibets østlige vindue og korets, der begge forud for ændringerne i forbindelse med de nuværende vinduer har stået rundbuede og falsede mod det ydre, er vanskeligere at aldersbestemme, men stammer muligvis fra 1700'rne.³⁵ De »fem nye vinduer med store ruder og trærammer«, som skal være indsat ved en reparation 1801,²⁷ bestod antagelig i en fornyelse af selve rammerne, som man muligvis analogt med fornyelsen af sakristiets vindue ønskede at gøre oplukkelige af hensyn til fugtgener.³⁶ De nuværende, rundbuede jernvinduer stammer fra tiden o. 1860;³⁷ dog er sydkapellets vestre først indsat 1926.³⁸

En hovedreparation er kun omtalt 1818³⁹ og

uden nogen specifikation af omfanget. Det fremgår imidlertid umiddelbart, at tårnet bestandig må have krævet vedligeholdelse: Dets murflader, som brydes af talrige jernankre, er vidtgående skalmuret og har senest 1982-84 været underkastet omfattende reparations- og sikringsarbejder (arkitekt Ebbe Lehn Petersen). Af kilderne fremgår, at man allerede i 1660'erne¹⁶ måtte indlægge ankerbjælker, og 1871¹⁷ forsøgte man at afhjælpe problemerne ved at aftrække hele sydsiden med Portland cement.

Tagværkerne over det romanske skib og vestforlængelsen (fig. 14) er af eg, omend med fornyelser i fyr, og må umiddelbart vurderes som samtidige med hvælvs-lagningen og den tilhørende forhøjelse af hele murkronen i tiden henimod 1400. Dog er det bemærkelsesværdigt, at man i modstrid med normen for tagværker

over rum med indbyggede, gotiske hvælv, har bibeholdt en gammel romansk type med bindbjælker i alle spærfag, samt skråstivere og to lag hanebånd - en løsning, som kun var mulig i kraft af en betydelig forhøjelse af murkronen. En forklaring på den usædvanlige konstruktion skal måske søges i den omstændighed, at der ved nærmere eftersyn viser sig at være en række forskelle - bl.a. i tømmerets dimensioner og karakter, i skråstivernes hældning og anbringelsen af de fornagtede samlinger - som antyder en aldersforskel mellem spærfagene over vestforlængelsen og skibet. De syv vestligste spærfag (delvis fornyet) kunne i så fald være udført til vestforlængelsen i dens oprindelige, lavere skikkelse, som en efterligning af skibets romanske (†)tagværk (sml. lofterne s. 1118). Ved den senere forhøjelse af murkronen kan disse fag, hvis bindbjælker hvilede på murkronen (sml. s. 1119) være genanvendt uden ændring, dvs. hævet ni skifter. Spærfagene i det romanske skib, hvis bindbjælker lå indkapslet i murkronen kunne derimod ikke uden videre genbruges, hvorfor man her i stedet har valgt at fremstille nye spær, men i tilsvarende gammeldags form.⁴⁰

Langhuskorets tagværk er hovedsagelig af eg med to lag hanebånd og lodrette spærstivere kæmmet ned over spærskoen. Udstemninger i hanebåndene viser, at disse i vidt omfang er genanvendte spær fra det romanske kor.

Nordkappellets tagværk er i væsentligt omfang fornyet, men de bevarede gamle led er af eg og viser en gængs konstruktion svarende til korets. Sydkappellets har en stærkt fornyet dragerstol af eg med dobbelt lag hanebånd og lodrette spærstivere; enkelte hanebånd har udstemninger, som viser, at der er tale om genanvendt tømmer. Tårnet og ligkappellet har nyere fyrretræstagværker.

1665-66 blev tagene på sakristi, våbenhus og tårn omlagte. De var således formentlig teglhængte i modsætning til selve langhuset og kapperne, hvis tage var blyklædte; sidstnævnte blev repareret 1668-69¹⁶ og var måske bevarede indtil 1801, da kirkeejeren solgte blyet fra kirkens tag og erstattede det med tegl.²⁷

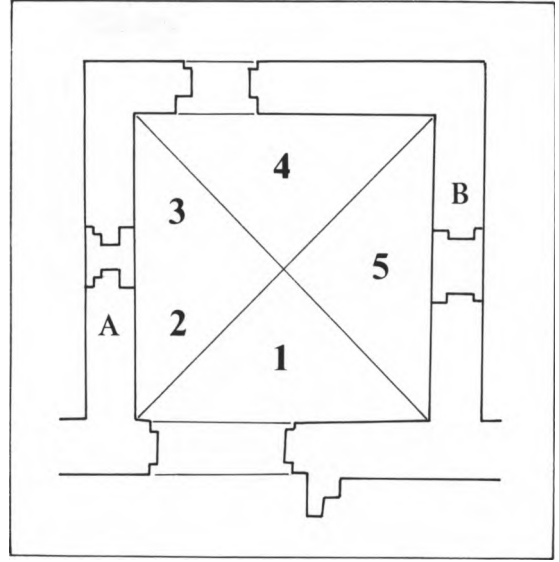
Kirken står i dag hvidkalket med tage af røde vingetegl fra 1971. Gulvene er overalt med undtagelse af ligkappellet belagt med røde mursten på fladen, undertiden i sildebensmønster. Belægningen er udført som led i en større restaurering (arkitekt A. Lautrup-Larsen) 1942, der tillige omfattede en regulering af gulvene, hvorved korfaget hævedes et trin, mens de øvrige afsnit fik samme niveau. I ligkappellet er der gule sten på fladen, og loftet er gipset.

Opvarmning. O. 1889⁴¹ anbragtes en kakkelovn i skibet over for prædikestolen.⁴² 1924 installeredes et nyt varmeanlæg (kalorifer), som 1942 kasseredes af brandvæsenet. Efter krigen afløstes en midlertidig nødkakkelovn af elektrisk varme.

KALKMALERIER

Endnu 1808²⁷ fandtes middelalderlige kalkmalerier i nordkappellet, som af præsten beskrives således: »På loftshvælvingen er der med den gamle ægte vandmaling malet en del af Christi lidelse etc., der vistnok burde conserveres så længe som muligt, dog er noget overstrøget«. Kalkmalerierne, der således er enestående ved aldrig at have været overhvidtede, blev 1899 bragt til Nationalmuseets kendskab og året efter undersøgt af konservator Eigil Rothe. Sidstnævnte påviste ved supplerende afdækning, at også rummets vægge havde haft kalkmalerier. Endvidere fremdrog han i sydkappellet fragmenter af en tilsvarende fuldstændig rumudsmykning. Både denne og nordkappellets vægmalerier fandtes imidlertid at være i så dårlig bevaringstilstand, at de atter blev overhvidtet. For hvælvkappernes vedkommende fandt Rothe tilstanden for prekær til at risikere selv en konserverende behandling: På grund af gennemtrængende fugt fra loftsrummet var store partier dels udvisket, dels angrebet af grøn skimmel; endvidere fandtes en sort klæbrig masse på de kapper, hvor støvpartikler fra kappellets kulkælder var gået i forbindelse med det fugtige murværk. I kaldets Liber daticus indføjedes til gengæld en bemærkning om, at male-

Fig. 15. Skematisk plan over kalkmalerier fra o. 1475-1525 i nordkapellet (s. 1129 f.). 1. Bønnen i Getsemane. 2. Tilfangetagelsen. 3. Hudflettelsen. 4. Korsegangen. 5. Korsfæstelsen. A. †Kristoforus. B. †S. Hieronymus? - *Diagram of the murals from c. 1475-1525 in the north chapel. 1. The Agony in the Garden. 2. The Capture of Christ. 3. The Flagellation. 4. Bearing of the Cross. 5. The Crucifixion. A. †St. Christopher. B. †St. Jerome?*

rierne ikke måtte overhvides, ligesom kalkning af væggene kun måtte ske under tilsyn af Nationalmuseet.⁴³

Nordkapellets udsmykning (jfr. fig. 15) stammer ifølge de bevarede malerier på hvælvkapperne fra tiden o. 1475-1525 og viser især for de

Fig. 16. Bønnen i Getsemane. Kalkmaleri fra o. 1475-1525 på søndre hvælvkappe i nordkapellet (s. 1131). NE fot. 1979. - *The Agony in the Garden. Mural from c. 1475-1525 on the south cell of the north chapel's vault.*

Fig. 17-18. Kalkmalerier fra o. 1475-1525 på nordkapellets hvælv. 17. Vestre kappe: Tilfangetagelsen og Hudflettelsen (s. 1131). 18. Østre kappe: Korsfæstelsen (s. 1131). NE fot. 1979. - 17-18. Murals from c. 1475-1525 on the vault of the north chapel. 17. The west cell: The Capture of Christ and The Flagellation. 18. The east cell: The Crucifixion.

ornamentale detaljers vedkommende ligheds-punkter med udsmykningerne i Roskilde domkirkes senmiddelalderlige kapeller.⁴⁴ Hvælvkapperne er helliget Kristi lidelseshistorie. Således viser sydkappen Bønnen i Getsemane (fig. 16). Kristus knæler bedende foran en klippe, hvorpå lidelsens bitre kalk, og bag ham ses de tre sovende apostle; i baggrunden porten til haven og tårnene i Jerusalem by. - I vestkappen er der to scener (fig. 17): Mod syd Tilfangetagelsen og mod nord Hudflettelsen. Førstnævnte viser i forgrunden Judaskysset og Peter, som hugger Malkus' øre af; i baggrunden ypperstepræstens soldater. I torturscenen er Kristus bundet til en slank martersøjle, mens to bødler pisker løs på hans nøgne krop; det perspektiviske flisegulv angiver, at handlingen udspilles i paladsets indre. - Nordkappen er reserveret Korsegangen. Til venstre ses Johannes og Maria forrest blandt folkeskaren, der strømmer ud fra Jerusalems port. Til højre Kristus, der bærer korset, hjulpet af Simon af Kyrene, mens en harniskklædt kriger trækker ham fremad med et tov og en anden vender sig om og slår løs med en kølle. - Østkappen (fig. 18) er helliget Korsfæstelsen. Kompositionen deles af kors-træet med den korsfæstede, hvis hoved hælder mod gruppen ved hans højre side. Denne udgøres af Johannes, der sammen med tre kvinder støtter Maria i hendes afmagt. Til højre for korset ses den romerske høvedsmand omgivet af rustningsklædte krigere. Vinger ved højre korsarms ende viser, at fremstillingen har omfattet engle, der opsamlede Kristi blod. Kappernes figurbilleder indrammes af vilttert rankeværk, som ender i blomster (rosetter og kolbeblomster). På undersiden af ribberne er der sparremønster, mens de lodrette sider smykkes af todelte, rundtungede blade, svarende til rankeværkets.

Malerierne er udført i en slags freskotechnik ved bemaling af den endnu våde hvidtekalk. Hovedfarverne er rødbrun og blågrøn, der bl.a. veksler i rankernes blade (på ribbernes sider er de tvefarvede blade dog holdt i sort og blågrønt. Herudover er benyttet mønje (nu dekomponeret) og okker. - Figurernes klædebon

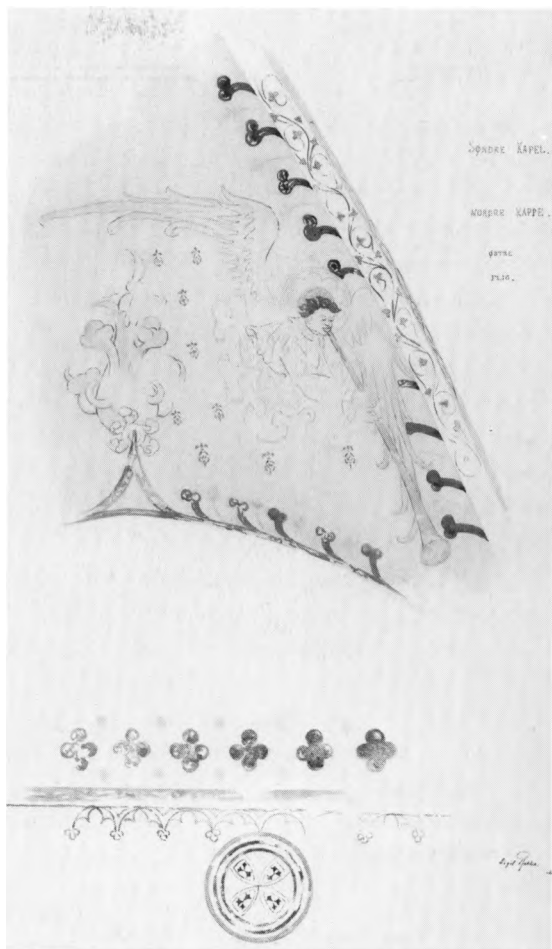

Fig. 19. Detaljer af sengotiske $\dagger$ kalkmalerier på vægge og hvælv i sydkapellet (s. 1132). Farvelagt tegning ved E. Rothe 1900. - *Detail of late Gothic $\dagger$ murals on the walls and vault of the south chapel.*

kendetegnes af bredt malede, knækkede folder, som kan virke sekundært opmalede, men ifølge Rothe var autentiske.

Af $\dagger$ vægudsmykningen, som i et vist omfang ødelagdes ved fjernelsen af overkalkningslagene, lykkedes det Rothe at identificere en fremstilling af Kristoforus på vestvæggen, syd for vinduet. Billedet var omgivet af en sortmalet ramme med halvrund afslutning. Et mindre tydeligt figurfragment sås på østvæggen, nord for vinduet. Det viste tre mænd, af hvilke den bedst bevarede i midten havde kardinalshat og tolkedes som S. Hieronymus. Flankemurenes vinduesfalse var prydet af bladværk svarende til ribbernes.

†*Kalkmalerier.* Af udmalingen i *sydkapellet*, som også synes at måtte henføres til årtierne o. 1500, fandtes kun få fragmenter. Væggene var hele vejen rundt i ca. 2,5 m's højde delt af en buefrise, hvorover firkløverornament. Akvarellen (fig. 19) viser desuden et indvielseskors umiddelbart under frisen, som antagelig har dannet nedre grænse for figurfremstillinger i skjoldbuefelterne. På vestvæggen fandtes således et billede af Kongernes tilbedelse.

På hvælvkapperne var der også figurer, således i nord (fig. 19) basunblæsende engle i skybræmmer. I de tre øvrige kapper så Rothe imidlertid kun »utydelige Spor af store Figurer med Skriftbånd uden om sig«, muligvis profeter. For nordkappens vedkommende var billedbaggrunden smykket af skablonornamenter; endvidere ses, at ribberne prydedes af ranke-slyng, mens kappesømmene markeredes af krabber. En stor fantasiblostm udgik fra skjoldbuefeltets toppunkt i nord.

Farverne var rødbrun, grøn og okker. En værkstedsbestemmelse er på det foreliggende grundlag vanskelig; men det skal dog nævnes, at en udsmykning, hvis dekorative system opviser adskillige paralleller 1942 blev fremdraget på væg og hvælv i Vallensved kirkes skib.⁴⁵

INVENTAR

Oversigt. Kirken har bevaret en betydelig del af sit gamle inventar, der dog, bortset fra den romanske granitfont og korbuekrucifikset fra den sidste katolske tid, i øvrigt er kommet til efter Reformationen. Det gælder således den maledede alterbordsforside, et sydtysk dåbsfad af messing, et par alterstager, kalken skænket 1597 og den jævndrengende altertavle. Fra 1600'erne er bevaret nogle få stolestader udført i begyndelsen af århundredet, prædikestolen med reliefskåret årstal 1607, et stort dåbsfad af tin ifølge påskrift skænket 1623 og den ældste klokke støbt 1633 af Felix Fuchs. I modsætning til de to foregående århundreder er 1700'erne blot repræsenteret med en disk og et sygesæt. Midt i 1800'erne opstilledes nye stole, som for størstedelens vedkommende blev udskiftet ved en restaurering i 1940'erne, da inventaret fik den nuværende farveholdning som afløsning af forrige århundredes egetræsmaling.

Alterbordet er skjult af et panel. Ifølge præstens

indberetning til Oldsagskommissionen 1808 fandtes der i midten en lille, firkantet »marmorsten« omtrent 7 tommer i kvadrat. Den lå over en *helgengrav*, som var lukket med cement.⁴⁶

Et *panel* (fig. 20), fra o. 1550, dækker bordets vestside, mens et tilsvarende fra sydsiden findes i Nationalmuseet; det nordre manglede allerede 1808.⁴⁷ Forsiden har en malet fremstilling af Jesu dåb, mens sydsidens *panel* viser Jesus på korset mellem Maria og Johannes (fig. 21). Panelerne er af fyr; de måler henholdsvis 88x146 cm og 91,5x92,5 cm. Malerierne er udført med olie på tynd kridtgrund af samme maler, som har leveret alterbordsforsiderne til Drøselbjerg og Kirke Helsing (Løve hrd.) samt Havrebjerg. I dåbsbilledet står Jesus med korslagte arme i Jordanfloden; en lang flig af lændeklædet ligger hen over flodbredden for fødderne af den engel, der holder hans kjortel eller kappe. På den modsatte side, til venstre i billedet, knæler Johannes Døberen iført kamelhårs-kjortel, hvorover flagrende kappe; med højre hånd hælder han en kande vand over Jesu hoved. Ovenover svæver Helligåndsdue. I baggrunden ses en samling huse, måske en borg, og i forgrunden til venstre står en klynge træer.

Johannes er ikklædt brun kjortel, hvorover rød kappe, mens engels kjortel er rød og Jesu kappe brunrød. Forgrundens landskab er grønt, bygningerne blegrode, mens himlen har skære gule, hvidlige, røde og blå farver.

På sidepanelets korsfæstelsesbillede ses det vandrette korstræ lige under øvre rammetræ, og som på forpanelet står figurerne, her Maria og Johannes, også næsten på det nederste. Jesus hænger i skråt strakte arme med hovedet nede mellem skuldrene; lændeklædet har flagresnipper til begge sider. Marias hænder er samlet i forbøn, Johannes holder armene korslagt foran sig. Begge bærer kappe over kjortelen. I baggrunden Jerusalem.

Kristus har gråt hår hvorpå brun tornekrone, under naglegabene røde bloddråber. Han hænger på brunt korstræ med gul »marmorering«.

Maria bærer blå kappe over rød kjortel, Johannes rødbrun kappe over gullig kjortel. Byg-

Fig. 20. Alterbordsforside fra o. 1550 med malet fremstilling af Jesu dåb, sml. fig. 21 (s. 1132). NE fot. 1979. - Altar frontal c. 1550 with painting of the Baptism of Christ, cf. fig. 21.

ninger og himmel har samme farveholdning som på forsiden; forgrunden er lysegrøn med enkelte mørkere planter.

Panelernes rammestykker er marmoreret (masurodring), på det øvre inddelt i skiftevis lysere og mørkere felter med en række malede frynser, der også skifter farveholdning (sml. Havrebjerg).

Sidepanelet deponeredes 1906 i Nationalmuseet (inv. nr. D6098), mens forsiden efter at være blevet restaureret atter anbragtes på sin oprindelige plads.

Altertavlen (fig. 22) står siden restaureringen 1942 med årstallet 1597. Den skal imidlertid være skænket 1595,⁴⁸ omend tavlen ifølge en forsvunden indskrift (jfr. nedenfor) først synes malet to år senere. Tavlen hører til en gruppe baldakintavler, som - mere eller mindre velbevaret - er repræsenteret i de nærliggende sognekirker i Havrebjerg og Finderup samt længere sydpå i det gamle Sorø amt (jfr. s. 1099). Af den oprindelige tavle var 1942 bevaret posta-

Fig. 21. *Panel fra alterbordets sydside fra o. 1550, sml. fig. 20. Nu i NM2 (s. 1132). LL fot. 1984. - Panel from the south side of the altar c. 1550, cf. fig. 20.

Fig. 22. Altertavle med malet årstal 1597. I midtfeltet maleri signeret Anker Lund 1898 (s. 1133). NE fot. 1979.

- Altar-piece with painted date 1597. The painting on the central panel is signed by Anker Lund 1898.

ment, storstykke og topvinger (jfr. fig. 33). I forbindelse med den da pågående restaurering tilføjedes søndre storvinge og topstykket med dets to arkadefelter; nordre storvinge stammer fra Sørbymagle, hvor den var det eneste tilbageværende af en beslægtet tavle.⁴⁹ En ekstra gesims fra nyere tid anbragt oven på den oprindelige fjernedes ved samme lejlighed. Topvingerne (fig. 23a), der havde stået ude på hjørnerne med korbuekrucifikset i midten anbragtes på rette plads. I sin indberetning til Oldsagskommissionen 1808 beskriver præsten tavlen, som dengang synes at have stået med de oprindelige dele i behold svarende til Finderups, som den tegnedes 1755 (jfr. s. 1166).

Stafferingen stammer fra 1942, da Harald Munk restaurerede såvel altertavle som krucifiks og prædikestol.⁵⁰ Farverne er mørk brunrød med sorte eller forgyldte lister og en lys

gråbrun farve på søjler, pilastre og englehoveder. De nye indskrifter udførtes med forgyldt fraktur på sort bund. I postamentets midtfelt: »Herren velsigne dig og bevare dig ...«, i nordre felt med versaler: »Anno domini 1597« flankerende kronet C4, og i søndre felt, ligeledes med versaler: »Restaureret 1942« omkring kronet CX. I storstykkets sidefelter læses nadverordene (mod nord): »Og han tog Brødet ...« og »Velsignelsens Kalk som vi velsigne ...« og i de søndre: »Lige saa tog han ...«, »Derfor den som æder ...«. I topstykket: »Du skal elske Herren ...« og »Saaledes elskede Gud Verden ...«; i gesimsfrisen: »Ære være Gud i det højeste«.

Maleriet i storstykkets midtfelt forestiller Kristus, der prædiker i ørkenen. Det måler 108x96 cm, er malet med olie på lærred og signeret i nedre højre hjørne »Anker Lund

Fig. 23a-b. Altertavledetaljer (s. 1134). a. Topstykkets nordre vinge. b. Prydbælte på en af storstykkets søjler. NE fot. 1979. - Details of the altar-piece. a. North wing of the over-piece. b. Ornamental band on one of the columns of the central compartment.

1898«. Farveholdningen er lys med anvendelse af lidt stærkere farver på dragterne, især kapperne, som er røde og lilla, mens kjortlerne foruden grøn og hvid har en mørkere og lysere gul farve. — 1863¹⁷ var storstykket sortmalet med et forgyldt kors.

†*Malerier og indskrifter.* Da præsten 1808 skrev sin indberetning til Oldsagskommissionen sad — ligesom i Finderup — et maleri forestillende Opstandelsen i storfeltet. De tilhørende indskrifter i gesimsfrisen var »temmelig ulæselige«, da tavlen var meget fordærvet af fugtighed og skallede alle vegne, men med »skarp eftersyn fik jeg dog meningen«, skriver pastor Dan, som gengiver indskrifterne således:

»Af Skriften du haver vel hørt,
at Synderes Død paa mig er stort,«
»Som jeg for Synden haver lidt,
At Du skal blive Synden qvit.«

»Men er opstanden fra de Døde,
Dievelens Rige at nederbryde«
»Og farer til min Fader hen,
Paa Dommedag jeg kommer igjen.«

I sidefelterne var der Sindbilleder af evangelisten Mattæus med engel og derunder Johannes med ørn malet på firkantede »tavler«; tilsvarende sås i den anden side Markus med løve og Lukas med okse.

I postamentfeltet under nordre sidestykke citeredes, som i Finderup, Joh. 3,16: »Sic deus dilexit ...« og under det søndre Joh. 11,25-26: »Ego sum resurrectio ...«, men under opstandelsesbilledet i midten læstes:

»1597 blev givet denne Tavle med Ære,
at den skal til Guds Tieneste være
Som er et herlig Ornament
Paa Christi Opstandelse er det kiendt,
Og hvordan han monne opfare
Over alle Himle med Engleskare«.

Fig. 24a-b. a. Graveringer på alterkalkens knop (s. 1136). b. Alterkalk, 1597, med bæger fra 1945 (s. 1136). NE fot. 1979. - a. *Engraving on the chalice knot*. b. *The chalice, 1597, with cup from 1945*.

Af postamentfremspringenes indskrifter var den nordligste borte, hvorfor præsten supplerede efter Finderups altertavle, som ikke var »bedærvet af fugtighed, og hvis indskriptioner, billeder og forestillinger var de samme og formodentlig malet af samme maler«. De gengivne indskrifter er alle i nøje overensstemmelse med Finderups.

Også topstykkets maleri forestillede begge steder Himmelfarten; det tilhørende vers citerede:

»Herren opfoer med Glæde og Fryd
En Gud til Himmels med Basune Lyd, Ps. 47,6« og
»Han to visselig Fængslet til Fange
og gaff Mennesken Gaffvor store og mange.
Ps. 68,19«.
»Derfor maa ingen Synder i Mishaab falde
Hans Regiment er evig, som for Synden betalte«.

Placeringen af disse indskrifter er ikke angivet, men tredelingen lader formode, at pladsen har været på baldakinens øverste kant (jfr. Gimlinge, Sorø amt).

Altersølv. Kalk (fig. 24b), 1597, med nyt bæger, nu 19,5 cm høj, de oprindelige dele 12 cm. Den sekstungede fod har fodplade og standkant med dekoration bestående af skiftevis lodret stav og rude hvori cirkulær fordybning. Det korte sekskantede skaft brydes på midten af stor knop med fremspringende rudebosses mellem over- og undersidens seks tunger. Bægeret fornyedes 1945. Langs fodtungerens kant findes en graveret versalindskrift inden for

Fig. 25. Sygekalk skænket 1793 og tilhørende futteral af træ (s. 1137). NE fot. 1979. - *Chalice for sick visiting donated in 1793 and matching wooden case*.

rammelinjer: »Denne Kalck och Disk lod Her Olvf Persøn och Hans Hansøn i Giesløf gjøre til Giesløf Kircke med Herrits Provisten Her Mats [Sørensen] i Findervp hans Befaling Aar 1597«. ⁵¹ Mellem hver tunge danner den inderste rammelinje et liljeornament. Skaftet har spinkle lodrette graveringer og knoppens tunger forskellige blad- og blomstermotiver (fig. 24a). På rudebossernes krydsskraverede baggrund læses: »Iesvs«; de fremspringende sider har samme dekoration som standkanten. Under fodpladen ses halvdelen af et stempel og under en af tungerne utydeligt graveret: »xxxx«, formentlig en vægtangivelse.

Det nuværende bæger erstatter et ældre fra 1832, udført efter at synet havde påtalt det tidligere ubrugelige bæger. ¹⁹ Ifølge sognepræstens optegnelser fra 1891 havde det fire stempler: mestermærke IM for Peder Jacob Malmberg (Bøje 919), Københavnsmærke (18)32, guardemærke for Christian Otto Møller og månedsmærke et firbenet dyr, som kan have været løven, vædderen eller tyren.

Disk, fra 1739, tvrm. 17,5 cm, med ombøjet kant. Under bunden stempel med IIR over (1)739 (Bøje 370, dog med andet årstal) for Johan Jagenreuter, København.

†*Oblatæsker*. 1808 var der kun en papirsæske til oblaterne. ²⁷ 1862 anskaffedes en æske til kirkebrødet. ⁵²

Alterkande, fra o. 1850, fra Den kongelige Porcelænsfabrik, sort med guldors og -kanter. En tilsvarende *skål* fra Bing og Grøndahl brugtes 1925 til den vin, som blev tilovers. ¹⁷

Sygesæt (fig. 25), nu bestående af kalk og disk fra 1793 i samtidigt futteral. ⁵³ En vinflaske til indsætning i kalkens bæger og med oblatgemme i låget er forsvundet efter 1891. Kalken er 13 cm høj, har cirkulær fod med fodplade og kuglestave ved overgangen mellem fod, skaft, knop og bæger, desuden rundt om den spidsøvale knop. På fodpladen graveret skriveskrift: »Givet til Gierslöv Kierke d. 11te Junii 1793 af

Fig. 26-27. Alterstager (s. 1138). 26. Fra o. 1575-1600. 27. Fra o. 1650. NE fot. 1979. - *Altar candlesticks*. 26. From c. 1575-1600. 27. From c. 1650.

Arnoldus Falkenskiold«. Under bunden to ens, udslidte stempler, der 1891 kunne læses som LGD for Ludvig Gabriel Domory, Slagelse (Bøje 2619). Desuden er indprikket vægtangivelsen: »24 lod 2 q(vin)t«. En sølvplade lukker for åbningen op til skaftet.

Disken, 9,5 cm i tv., har graveret cirkelkors på fanen og under den eet stempel som kalkens. Sættet opbevares i samtidigt *futtermal* af træ formet efter kalken med $\dagger$ vinflaske og oblatgemme; begge dele omtales af pastor Dan.²⁷ Gråmalet med sorte kanter og rødt, hvor låget dækker over underdelen.

Alterstager (fig. 26), fra o. 1575-1600, 35,5 cm høje. De har høj, hvælvet fodskål og cylinderformet skaft, der brydes af tre skafringe. Dyblyseskål i to afsæt, den øvre, største med næsten lodrette sider; heri senere indsat lysepig af jern. Godset rødligt, og den ene stage har en stor reparation ved overgangen mellem fod og skaft. Stagerne var fjernet fra kirken i årene 1905-47; i denne periode anvendtes par nr. 2 eller 3. Inden de gamle stager atter toges i brug, fjernedes en forsølvning påført i de mellemliggende år.

Fig. 28. Romansk font af granit (s. 1138). NE fot. 1979. - *Romanesque granite font.*

Fig. 29. Dåbsfad fra o. 1550 (s. 1139). NE fot. 1979. - *Baptismal dish c. 1550.*

2) (Fig. 27), o. 1650, såkaldte bordstager, 28,5 cm høje, på sekssidet fod og med stærkt leddelt skaft over sekssidet drypskål, der ligesom foden har punslede, fligede blade.⁵⁴

3) Antagelig de to, der anskaffedes 1905,¹⁷ af messingblik, 50 cm høje, på høj fodskål, hvorover fladt led. Højt, snoet skaft og flad lyseplade med pig. — Syvarmet *stage* med graveret skriveskrift: »P. C. Nedergaard og Hustru, Gjerslev 1909-1934«. Såkaldt Titusstage fra Lauritz Rasmussens Bronzestøberi. Ved synet 1925¹⁷ omtales en femarmet *stage* på alterbordet; den spinkle messingstage står nu på loftet over ligkapellet.

Et *ildkar* anskaffedes 1664.¹⁶

Altersranken, fra o. 1946,¹⁷ er halvrund; den har spinkle, tætstillede, drejede balustre af træ, håndliste af mahogni. Den afløste en *tskranke*, fra 1800'rne,⁵⁵ kendt fra fotografier, der viser, at den havde langt færre, glatte balustre.

Font (fig. 28), romansk, foden af grå, kummen af rød granit, tv. 78-80 cm. Glat, skålformet kumme med afløbshul i bunden. Ved mundingsranden antydning af en lille vulst med rustspor som efter et jernbånd; på overkanten sparsomme rester af rød og hvid farve. Kummen blev ved restaureringen 1946-48 ce-

menteret fast til foden, der tidligere havde stået på kirkegården, hvor den 1925 omtales som et vievandskar.¹⁷ Foden kan minde om Sæbys (s. 920, fig. 31). 1801 flyttedes fonten op ved altret fra en plads nede i kirkens vestende,⁵⁶ men 1863 stod den igen i tårnrummet på en rund, muret fod (jfr. fig. 2). Efter synets henstilling 1910 om at flytte fonten mod øst til skibets nordside,¹⁷ stod den 1923 i koret på en cementfod; nu på en forhøjning af kantstillede mursten i andet fag, ved nordvæggen.

Dåbsfode. 1) (Fig. 29), o. 1550, sydtysk, af messing, tv. 42 cm. I bunden drevet fremstilling af spejderne i Kanaan.⁵⁷ Udenom er en udpudset majuskelindskrift og yderst en stemplet bort; på fanen to rækker stemplede borter.

2) Skænket 1623, af tin, tv. 82 cm. På fanen af det meget store fad er indridset giverindskrift: »Her Olof Persøn sogneprest Knvd Nelson Peder Olsen af Løve Kirkeverge 1623«. Herover tre stempler, der 1891 tydedes således, i midten: skjold hvori kronet, ligearmet kors, og på hver side: skjold med bomærke flankeret af initialerne »RC« med krone over (fig. 30). I bunden et af tinpest næsten ødelagt ornament indridset med trambulørstik. På fanen mange indridsede navne og årstal, bl.a. »Olvf N Povelsøn anno 1650« og »CPSF 1717«.

Dåbskander. 1) Anskaffet 1862,⁵² af tin, stemplet Hans Høj på hanken.⁵⁸ Af chokoladekandetype.

2) En kande fra Den kongelige Porcelænsfabrik, svarende til alterkanden, men hvid, omtales 1863 som dåbskande.¹⁷

Korbuekrucifiks (fig. 31), fra o. 1500. Den ca. 135 cm høje figur hænger på samtidigt kors-træ - dog er nederste del af den lodrette stamme fornyet. Den måde, hvorpå lændeklædets

Fig. 31. Korbuekrucifiks fra o. 1500 (s. 1139). NE fot. 1979. - *Chancel arch crucifix c. 1500.*

folder er lagt, kendes ligesom arm- og benstillingen fra andre jævnaledende krucifikser, f.eks. Kundby (s. 643 med fig. 28), derimod forekommer hovedets udformning mere egenartet (fig. 32). Det holdes næsten lige over kroppen, øjne og mund er let åbne. Hårvæksten er kraftig i det krøllede skæg og de to lange slangekrøller, som falder ned foran skuldrene. Også den flettede tornekrone er meget stor. I den hvælvede brystkasses højre side er skåret vunde. Benene er groft skårne med kraftige lægmuskler og overlagte fødder.

Korstræet har hulkel langs kanterne og ender i trepas med evangelistsymboler: ved Kristi højre side Markusløven, foroven Johannesørnen, ved hans venstre side Lukasoksen og forneden fornyet Mattæusengel. Over korsskæringen sekundært skriftbånd.

Kristusfiguren har naturlig karnation, brunt hår med grøn tornekrone og hvidt lændeklæde. Korstræet er mørkegrønt med rødbrune kanter, evangelisttegnene forgyldte med forsølvde vinger på blå bund. På deres hvide skrift-

Fig. 30. Tegning af stempler på dåbsfad af tin, skænket 1623 (s. 1139). I indberetning fra 1891 i NM2. - *Drawing of marks on the pewter baptismal dish, donated in 1623.*

Fig. 32. Detalje af korbuekrucifiks, sml. fig. 31 (s. 1139). NE fot. 1979. - *Detail of chancel arch crucifix.*

bånd står med sorte versaler: »Marcus«, »Set. Johannes«, »Set. Lucas« og »Set. Mathæus«. På skriftbåndet over Kristi hoved læses: »J. N. R. I.«.

Endnu 1809 var krucifikset på en bjælke foran koret (jfr. nedenfor) »med Mariæ billede neden under, forgyldt (slet arbejde)«, skrev præsten. Ud fra den knappe formulering lader Mariabilledets udformning sig vanskelig bestemme, så lidt som dets nøjagtige plads. Mest nærliggende forekommer en Mariafigur på et sidealterbord at være, da man næppe kan tænke sig, at der er tale om en parallel til krucifikset i Sorø kirkes nordkapel fra o. 1250, hvor der under den reliefskårne figur, nederst på korstræet, er en Mariafremstilling, hvilket er ganske usædvanligt.⁵⁹

Af en beskrivelse fra 1862 fremgår, at krucifikset da var over altertavlen,¹⁷ sådan som det endnu ses på yngre fotografi (jfr. fig. 33). Efter restaurering 1942 blev det ophængt på korets nordvæg.

Den *†*korbuebjælke, som »fraskilte« koret, havde ifølge præstens indberetning 1808 føl-

gende indskrift: »Saa elskede Gud Verden, at han gaf sin enborne Søn i Dødsens Straf, paa det alle som paa hannom troe, ikke skulle fortabes, men have et evigt Liv. 1608«.

Prædikestol, med indskåret årstal 1607 i himlens gesimsfrise. Stolen har mistet en del af de oprindelige detaljer, hvoraf nogle tillige med den ottesidede bærestolpe fornyedes ved en restaurering 1942; opgangen stammer fra århundredskiftet. Kurvens fem fag - ud af en ottekant svarende til himlen - adskilles af kannelerede halvsøjler med fornyede kapitæler,⁶⁰ opstillet parvis på hjørnerne. De glatte arkadefelter har omløbende ramme og fladsnit i sviklerne. Postamentets nedre profilliste er fornyet; imellem de nu glatte hjørnefelter⁶¹ sidder fyldinger indrammet af profillister svarende til listerne på himlens underside. Gesimsen har glat frise hvorover tandsnit og æggestav.

Himlen er ottesidet med fire profillisteindrammede felter på undersiden; foroven tresidede topgavle fra 1942. Gesimsen, der svarer til kurvens, har indskårne versaler i den gennemløbende frise: »Honor virtvs et gloria sit soli deo in secvla anno 1607« (ære, kraft og pris være den eneste Gud i evighed, år 1607, sml. 1 Tim. 1,17 og Åb.7,12).

Opgangspanelet med tre glatte felter synes at være fra 1895,¹⁷ da det trængte til fornyelse.

Stolen står med en staffing udført af Harald Munk 1942 og afstemt efter altertavle og stolestader.⁶² Felterne er mørkegrønne med forgyldte kors og Jesumonogrammer på sort bund; i øvrigt dominerer en lys og mørk rødbrun samt sort. Søjlekapitæler og -kannelurer er forgyldte ligesom indskrifterne med fraktur; i kurvens gesimsfrise: »Herre til hvem skulle vi ...« (Joh. 6,68) og i postamentfelterne: »Salige ere de, som høre ...« (Luk. 11,28). Ifølge præstens indberetning 1808 læstes dengang i kurvens gesimsfrise: »Qværitæ dominum et fortitudinem ejus 1608, qværite faciem ejus semper Ps 105.4« (Spørg efter Herren og hans magt, søg bestandig hans åsyn); 1608 må opfattes som stafferingsåret.⁶³ Endvidere meddeler præsten, at der »under de fem tavler af løvværk på den underste rand« læstes: »Memento mirabilium

Fig. 33. Indre, set mod øst. M. Stahl fot. 1901. -
Interior to the east.

ejus operum quæ fecit, prodigiorum ejus et judiciorum (oris) ejus Ps. 105.5« (Kom i hu de undere han gjorde, hans tegn og hans (munds) domme. Sl. 105.5).

Opstillet ved skibets sydvæg, lige øst for kapellet.

Stolestader. I kirken er repræsenteret tre sæt stole: De yngste, som 1948 opstilledes i skibet og nordre tilbygning har paralleller i Ottestrup (Sorø amt); de er en forenklet udgave af stolene fra o. 1625, hvoraf tre stader er bevaret i sydkapellet. I våbenhuset står nogle bænke fra et stolesæt, der anskaffedes 1854; endelig ligger der på loftet resterne af en gavl fra o. 1575.

1) (Sml. fig. 35) o. 1625. Af dette sæt stole er opstillet tre stader med døre og fire gavle i sydkapellet,⁶⁴ hvor yderligere tre døre indgår i et panel langs væggen på samme måde som de tilsvarende døre i Havrebjerg. Gavlene er af en ofte forekommende type med halspilaster og bosse såvel på det høje fodstykke som under halsen. Over frise med glat platte en trekantgavl kantet af profillister. Lågernes glatte arkadefelt indrammes af fladsnit, hvori indgår fan-

tasidyrehoveder. Over og under feltet er der en tandsnitliste.

2) 1854 var der kommet nye, malede stole i hele kirken.¹⁹ Fem af bænkene står nu i våbenhuset og to i ligkapellet. De har svejfede gavle og åbne rygge, hvis salmebogshylder er bevaret og svarer i øvrigt til de forsvundne *†*stole fra 1853 i Finderup.

3) 1948. I forbindelse med restaureringen 1946 opstilledes i skibet og nordkapellet de nuværende stole, som er tilpasset gavlene fra o. 1625, dog med en glat, rektangulær fylding i stedet for pilaster, og uden døre.

Alle stole er lysegrå med sorte pilastre eller (i de nyere) fyldinger; lister og fladsnit er rødmalet i to nuancer, hvilket også gælder bosserne.

I den østligste arkade mellem skibet og sydkapellet står et *panel*, hvori indgår dele fra 1550-75. To tilstødende gavle har reliefskåret halvrosen i topstykket; den ene er oprindelig, den anden en ny efterligning. Panelet er sammensat af to rækker liggende rektangulære fyldinger med fladsnit formet som forskelligt bladværk. Panelet med de tre øverste fyldinger

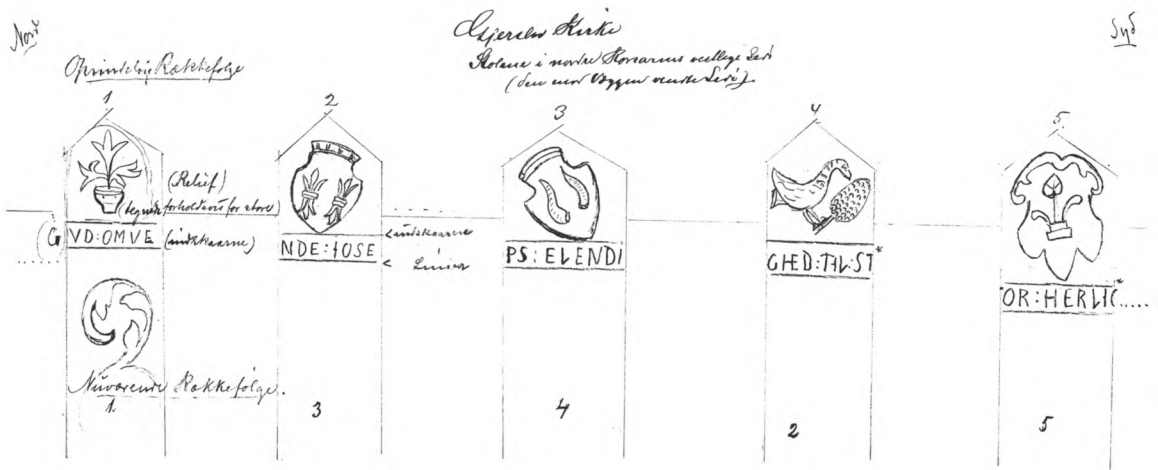

Fig. 34. †Stolestadegavle fra 1500'ernes tredje fjerdedel (s. 1142). Tegning i NM2. - Bench-ends from the third quarter of the sixteenth century.

beskrives 1902, da indberetteren desuden omtaler en degnestol, hvis rygpanel havde tre lignende fyldinger; den er borte, men fyldingerne synes anvendt i panelet.

At et †stolesæt fra 1550-75 ligger resterne af en gavlf på loftet over ligkapellet. Den har fladsnit svarende til ovennævnte panels og reliefskærne versaler: »N'atrii«. Fem samtidige gavle stod 1902 i nordkapellet ind mod vestvæggen. Deres udseende kendes dels fra indberetterens beskrivelse, dels fra en tegning, udført »da de engang var fremme« (fig. 34). Det fremgår, at gavlenes øvre afslutning da var savet af. Af indskrifterne læstes: »(G)vd omve / nde iose / ps Elendi / ghed til st / or herlig(hed)«. Under indskriften var akantusbladværk og over sås et ornament eller et våbenskjold beskrevet således: »Symmetrisk blomst i vase, et skjold med to liljer i, et skjold med to oksehorn i, en fugl og en skjoldformet kartouche med blomsterornament«. En tilsvarende udsmykning ses på stolestaderne fra 1570-75 i Tibrirke, hvor gavlene i topstykkerne har reliefskærne skjolde af vekslende form med bemærkelsesværdige motiver.⁶⁵ Derimod savnes indskrift. En sådan har eksisteret, men er delvis bortskåret på de beslægtede stole fra 1546 i Sigersted.⁶⁶ Gavlene i Gierslev er antagelig fjernet, da de nye stole opstilledes 1948.

En †skriftestol i sakristiet er omtalt 1809.²⁷

Den såkaldte †bispestol i koret, tæt ved alter-skranken, fjernedes 1801.²⁷

Pengeblokke. 1) (Sml. fig. 35), fra 1900'ernes begyndelse, af eg, 84 cm høj. På kvadratisk fodstykke står søjle med prydbælte på midten; herover firkantet pengekasse med slids i låget og låge i siden. Ferniseret. En tilsvarende blok, der ses på fotografi fra 1922, da blokkene stod i sydkapellet, mens det nuværende ligkapel tjente som våbenhus, er nu i Vester Løve. I tårnrummet.

2) 15-1600'erne, af eg, kvadratisk med en side på ca. 27 cm og ca. 40 cm høj over gulvniveau, svarende til *blok i Gislinge (s. 581 med fig. 26). Tre af i alt fire vandrette jernbånd lukker for låge i forsiden. En jævndreende taske-lås er bevaret. Jerndækket låg hvori pengeslids. Omtalt 1925¹⁷ som en fast blok i kirken sammen med to løse (jfr. nr. 1), nu på loftet over ligkapellet.

En †pengebøsse ses på fotografi fra 1902 op-hængt på pillen ved sydkapellet.

Dørfløje. Ældst er den dør, der tidligere sad i åbningen mellem sydkapellet og det nuværen-de ligkapel. Efter nogle mindre ændringer tjener den nu som præsterækketavle. Døren, der ses på ældre fotografier (fig. 36), var nær beslægtet med f.eks. nr. 2 fra 1591 i Kvanløse el-

Fig. 35. Sydkapellets indre, set mod nord (s. 1125). Poul Nørlund fot. 1922. - Interior of the south chapel to the north.

ler nr. 2 fra 1587 i Store Tåstrup (s. 122 og 338). Den havde fire glatte, rektangulære felter indrammet af pilastre og var delt på midten af frise svarende til gesimsens foroven. Øverst en uregelmæssigt femsidet afslutning, der fulgte dørråbningens form og var markeret af profillister, hvorunder tandsnit. I topfeltet er indskåret Jesumonogram med fraktur.

Mellem koret og sakristiet sidder en enkel dør, antagelig fra o. 1800,²⁷ skrubhøvlet og forsynet med to vandrette revler mod sakristiet. Lysegrå på begge sider.

Den dør til sakristiet, der anskaffedes 1877,¹⁷ må være indgangsdøren i øst.

1932 opsattes en firfløjet fyldingsdør med glasparti over imellem skibet og tårnrummet, der siden dette tidspunkt er blevet benyttet som våbenhus (jfr. bygningsbeskrivelsen). Lysegrå.

Indgangsdøren er fra 1926, sort udvendig, grå indvendig.

Orgel, bygget 1935 af I. Starup & Søn, København, med anvendelse af vindlade, mekanik, klaviatur m.m. fra Løgstør kirkes orgel, bygget 1893 af Knud Olsen, København.⁶⁷ Ét

manual med syv stemmer, anhangspedal og svelle. Mekanisk traktur og registratur; sløjfevindlade. Disposition: Bordun 16', Principal 8', Salicional 8', Octav 4', Fløite 4', Quartian 2-1 1/3', Cymbel 2/3' III. Facade fra 1935 med attrappiber af sølvbronzeret zink. I sydkapellet.⁶⁸ Et *†harmonium* leveredes 1902 af Petersen & Steenstrup, København, og opstilledes ved pillen midt på skibets vestvæg.⁶⁹

Salmenummertavler, fra 1946? med trekantgavl foroven og kvadratfelter i rammens nedre hjørner. I arkadefelt søm til metalnumre. Farveholdning som stolestaderne.

Seks glatte, sortmalede tavler, fra 1800'rne, til at skrive på med kridt ligger nu på loftet over ligkapellet. En lodret streg deler dem i to halvdele med overskrifterne: »Før Pr.« og »Efter Pr.« malet med hvid fraktur.⁷⁰

Præsterækketavle, 1928 omdannet af en dørfloj fra 1500'rnas sidste fjerdedel (s. d.).⁷¹ Ved ændringen er den midterste, vandrette frise flyttet ned i bunden, og den midterste pilaster skåret i mindre stykker og delvis genanvendt over de to sidepilastre og over topstykket, som

Fig. 36. Sydkapellets indre, set mod døren til våbenhuset (s. 1125). Poul Nørlund fot. 1922. - *Interior of the south chapel, seen towards the door of the porch.*

har fået en ny, lidt større bagklædning. Midt på tavlen er i stedet anbragt en smal, lodret, profileret liste. Tavlen er sort med gul frakturindskrift i grå ramme; frisefelternes bund og Jesumonogrammet i topstykket er rødbrune. Ophængt på tårnrummets sydvæg.

Tre *lysekroner* og to *lysearme*, fra 1942, i barokform. De afløste fem spinkle kroner, af messing, med kugleformede glasskærme, som nu ligger på loftet over ligkapellet⁷² (sml. fig. 35).

Kirkeskib, 1900'rne, tremastet bark. I skibet mellem vestligste og næstvestligste fag.

†*Hatteknager*, af træ, på sydkapellets vestvæg (jfr. fig. 36).

†*Ligbåre*. 1863¹⁷ stod en ligbåre med skamler i våbenhuset.

†*Tårnur*. 1661 nævnes et sejerværk, hvis lod 1665 slog et stort hul i tårnhvælvingen, da det styrtede ned. Værket er sidst omtalt 1671, da det blev repareret. 1664 betales for en stang, som førte viseren på »solskiven«.¹⁶

Klokker. 1) (Fig. 37) 1633, støbt af Felix Fuchs, tv. 102 cm. Om halsen tysk indskrift med reliefversaler: »Aus den Feier bin ich geflohn (!) Felix Fuchs hat mich gosen anno

1633«. Svarende til samme støbers klokke i Søndersted (s. 415), ligeledes fra 1633, men kun med een bladbort, som er under indskriften; på hankene masker. Slagring og mundingsrand har profillister. Ophængt i slyngebom.

2) »Omstøbt paa Frederiksberg Jernstøberi Aar 1888 ved H. J. O. Krog« ifølge frakturindskrift om halsen mellem dobbelte rammelister. Ophængt i slyngebom.

†*Klokke*, 1300'rne, støbt af Olaf Henriksen Kegge. Om halsen majuskelindskrift: »Ave Maria gracia plena« og støbermærke,⁷³ som skulle henføre klokken til ovennævnte støber, der har støbt klokker til Hagested (s. 554 med fig. 41) og den nærliggende kirke i Drøsselbjerg (Løve hrd.). Ved ringningen over Frederik VI revnede klokken, hvorefter den omstøbtes 1888, jfr. klokke nr. 2.

Klokkestol, gammel, af eg, med skråbånd forneden og to eller tre skråstivere. Det tredje sæt muligvis fra 1862,⁴¹ da klokkestolen trængte til afstivning.

GRAVMINDER

En åben †*begravelse* i nordkapellet blev tildækket

i de første år af pastor Dans tid (1797-1814).

Gravsten, o. 1849. Maria Magdalene Hasle, født Schnell ... 18.juni 1815 ... Grå kalksten, 160x90 cm, med næsten udslidte fordybede versaler i tværskrift. På kirkegården neden for sydkapellets vestmur (sml. mindetavle nr. 2).

Mindetavler. 1) 0.1802. Hr. Hans Tolderlund, tidligere ejer af Løvegaard og gods, *1766, †1802, og en liden søn, Mads Palæmon født og død 1796. Rød kalksten, 51x51 cm, med fordybede versaler og bladornamentik omkring teksten; fornedet et timeglas. Indmuret i østgavlen.

2) O. 1849. Marie Magdalene von Schnell, *1815 på Kalundborg Ladegaard, gift 1838 med Th. Hassle, ejer af Løvegaard og Gierslev kirke, †1849 fra fire sønner. Hvid marmortavle, 40x46 cm, med sortmalede, fordybede versaler. På sydkapellets vestmur (sml. gravsten).

3) (Fig. 38), 1868 over »Krigere fra Gjersløv Sogn«, som faldt for fædrelandet i krigene 1848-50 og 1864, rejst af kammerater og ven-

Fig. 37. Klokke støbt 1633 af Felix Fuchs (s. 1144). NE fot. 1979. — Bell cast in 1633 by Felix Fuchs.

Fig. 38. Mindetavle over faldne krigere fra Gierslev sogn, opsat 1868 (s. 1145). NE fot. 1979. - Memorial tablet for fallen soldiers, put up in 1868.

ner. Hans Hansen, død ved Bau 9. april 1848, Christian Larsen, død ved Fredericia 6. juli 1849, Lars Hansen, død ved Fredericia 6. juli 1849, Jacob Fischer, død ved Isted 25. juli 1850 og Hans Jacobsen død sammesteds samme dag. Desuden Hendrik Sørensen, død ved Dybbøl 13. april 1864, Frederik Nielsen og C. P. Chr. Nielsen, begge døde ved Dybbøl 18. april 1864. Tavle af cement, 125x95 cm, med fordybede, forgyldte versaler inden for ramme med egeløv. Indmuret i nordvæggen, andet fag.

4) O. 1877. Gudrun Louise Herdis Grove, født Wulff, *30. jan. 1852, †4. maj 1877. Hvid marmortavle, 58x39 cm, med fordybede versaler og kronet af latinsk kors. På sydkapellets østmur, nord for vinduet.

5) 0.1895. Sognepræst til Giersløv menighed Gerhard Grove, *15. juli 1818, †2.juni 1895. Udseende og placering som nr. 4, men syd for vinduet.

Kirkegårdsmonumenter. 1) O. 1872. G(ård)-

m(an)d Søren Christensen, Gjersløv, *1. dec. 1824, †29.juni 1872. Fordybede, sorte versaler på hvid marmorplade indfældet i sten med ved-benddekoration kronet af marmorkors. Sydøst for kirken.

2) O. 1875. Ungkarl H. C. Hansen, Knudstrup, *10. aug. 1853, †19. april 1875. Udseen-de og placering som nr. 1.

3) O. 1886. Frands Christensen Møller, *28. aug. 1808, †28. okt. 1886, kirkesanger og lærer i Giersløv sogn nær 50 år. Indskrift med fordybet antikva på hvid marmorplade indfæl-det i stele af cement. Placering som nr. 1.

4) O.1889. Mølleforpagter Jakob Fischer af Gierslev, *14. aug. 1850, †13. marts 1889. Hvid marmorplade med fordybet antikva. Ligger på loftet over ligkapellet.

5) O. 1900. G(ård)m(an)d Lars Pedersen, Lø-ve, *9. april 1820, †13. febr. 1891, og hustru Ane Marie Poulsdatter, *13. dec. 1829, †18. sept. 1900. Fordybet antikva på granitsten, hvis forside er glatslebet og poleret. Placering som nr. 1.

KILDER OG HENVISNINGER

LA. *Ars-Løve hrdr.s provsti*. Synsprot. 1862-1932. - *Sognekalds arkiv et*. Embedsbog 1789-1812. - *Ved em-bedet*. Liber daticus 1856-19(65). - Kirkesynsbog for Gjersløv Kirke 1863-19(79). Heri indlagt afskrift fra 1900'rne af dele af ovennævnte embedsbog. - Se i øvrigt arkivalier for Holbæk amt i almindelighed s. 50.

NM2. Præsteindberetninger til Oldsagskommissi-onen 1808 og 1809. Indberetninger ved lærer P. Clausen 1891 (alterkalk), M. Mackeprang 1899 (kalkmalerier), E. Rothe 1900 (kalkmalerier), C. M. Smidt 1903 (bygning), J. Olrik 1903 (inven-tar), Jacob Kornerup 1904 (alterbordsforside), P. Nørlund 1922 (kalkmalerier og inventar), Harald Munk 1942 (istandsættelse af inventar), Chr. Axel Jensen 1945 (altertavle), Roland Hansen 1959 (kon-servering af alterbordspanel), Marie-Louise Jørgen-sen og Birgitte Skov 1979 (inventar og gravminder), Hugo Johannsen 1984 (bygning). - Bygningsbeskrive-lse og kalkmalerier ved Hugo Johannsen, inventar og gravminder ved Marie-Louise Jørgensen og Bir-gitte Skov-Jakobsen. Redaktionen afsluttet nov. 1984.

Tegninger. NM2. Dåbsfad 1809. - To akvareller af kalkmalerier ved E. Rothe 1900. - Stolestader ved

J. Olrik 1903. - Plan over kirkegård ved Georg Ge-orgsen 1941 og 1943. - Fem opmålinger af font, alterskranke, stolestader og to paneler til varmean-læg ved A. Lautrup-Larsen 1946. - Plan ved Henrik Jacobsen og Hugo Johannsen 1982. - Vestforlængel-sens gavlf ved Henrik Jacobsen 1984.

Notebøger. NM2. C. M. Smidt IVa, 136-149.

¹ DiplDan. DaRigBr. 1. rk. IV, nr. 41.

² Roskildebispens jordebog s. 163.

³ De ældste danske Archivregistraturer, IV, 1885, s. 108.

⁴ DiplDan. DaRigBr. 2. rk. III, nr. 287 og 3. rk. III, nr. 192.

⁵ Repert. nr. 8925, jfr. nr. 9708.

⁶ Landebogen s. 123.

⁷ Kanc.Brevb. (6. marts); endvidere Ny Kirkehist-Saml. V, 459.

⁸ RA. DaKanc. A28. 1630-1702. Fortegnelse og div. dok. vedk. kirker og sognekald.

⁹ Kronens Skøder II, 398.

¹⁰ RA. DaKanc. A29. 1726-97. Efterretn. om ejerne af kirker og kirketiender, jfr. endvidere Kronens Skøder III, 67.

¹¹ Vedr. ejerforholdene til de nævnte gårde henvises til Trap. De mange ejerskifter på Sæbygård o. 1800 fremgår desuden af præsten Lars Christian Dans indb., jfr. note 27.

¹² RA. DaKanc. A30. 1809. Fortegnelse over kirker og disses ejere.

¹³ Dette synes at fremgå ved sammenligning mellem matrikelkortet fra o. 1784 (fig. 39) og en skitse af kirke og kirkegård i synsprotokollen fra 1863 (fig. 2). På sidstnævnte angives nord- og vestmuren som værende henholdsvis 128 og 84 alen (dvs. ca. 80 og 52 m), hvilket omtrent svarer til de pågældende siders nuværende udstrækning (sml. fig.3a-b). Føl-gelig må der forinden være sket en udvidelse i vestlig retning, hvorved man tillige har fjernet de i øvrigt ukendte bygninger, som på matrikelkortet er ind-tegnet i kirkegårdens nordvestre hjørne og midt for vestmuren. På denne baggrund er det uvist, hvor den i 1870 anførte kirkegårdsudvidelse med tilhøren-de ringmur blev foretaget, jfr. note 41.

¹⁴ Jfr. postkort fra 1900'ernes første årtier.

¹⁵ I 1918 ønskedes ringmuren, regnet 15 m vest for skolelågen, ommuret. Året efter ønskedes »de føl-gende 40 m ringmur skalmuret«, jfr. note 17.

¹⁶ RA. Rtk. Rev. rgsk. 1661-72. Holbæk, Kalund-borg og Sæbygård amter kirkegrsk.

¹⁷ Ved embedet. Kirkesynsbog 1863-19(79).

¹⁸ Forbedringer af trappen, bl.a. med gelænder, om-tales tidligst 1799 i Lars Christian Dans indb., jfr. note 27. Endvidere beretter præsten, at trappen, der hidtil havde flugtet med ringmuren, 1801 flyttedes ud og opsattes på nuværende sted for enden af mu-

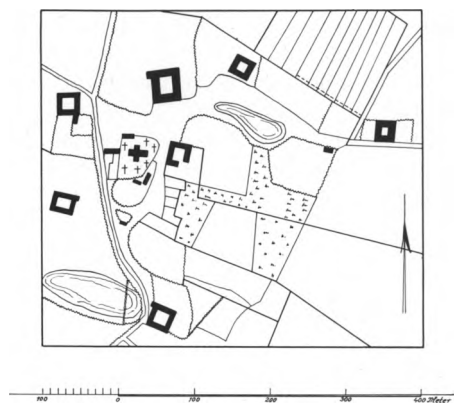

Fig. 39. Landsbyplan o. 1784. - Village map.

ren. Forsat brøstfældighed gav imidlertid anledning til klager 1831, 1846 (note 19) og 1856. (RA. Kultusmin. l.Dep. 1848-1916. Journalsager).

¹⁹ LA. Ars-Løve hrdr.s provsti. 1831-61. Synsforretningsprot.

²⁰ Den fbygning, som ifølge matrikelkortet o. 1784 fandtes i kirkegårdens nordvestre hjørne før udvidelsen, kan have rummet levn af kirkeladen.

²¹ Ligkapellet ses på ældre postkort fra 1900'ernes første årtier, og materialerne fra den nedrevne bygning genbenyttedes ved opførelsen af material- og brændselshuset i kirkegårdens nordvestre hjørne.

²² Den oprindelige vestgavls fundamenter påvistes 1924 en alen vest for pillen til sydkapellet, da man her gravede kanal til varmeanlægget, jfr. Ved embedet. Liber daticus. 1856-19(65).

²³ Senromanske eksempler med rundbuet afdækning og mønstermuret bund kendes bl.a. fra vestgavlne i Teestrup og Skørpinge (DK. Sorø s. 602, 810). Fra tidlig gotisk tid stammer vestgavlne i Freerslev og korgavlne i Haldagerlille (DK. Sorø s. 582 og 973); endvidere vestgavlne i Gislinge (s. 563). Samtlige anførte gavle har stået med skrå taglinjer.

^{23a} Eksempelvis Vester-Broby (DK. Sorø s. 302). Sædvanligvis har man dog søgt at udviske forskellen i murtykkelser mellem skib og vestforlængelse ved et ensartet hvælvsystem, uanset om hvælvslagningen er sket samtidig eller etapevis, jfr. Terslev (DK. Sorø s.551f.), Karlebo, Helsingør og Melby (DK. Frborg. s. 882f., 1213 og 1612). Som eksempel på markering af vestforlængelsens selvstændighed gennem arkade kan nævnes Græsted (DK. Frborg. s. 1175).

²⁴ Jfr. eksempelvis Kundby, Mørkøv, Sæby og Gørlev (s. 625, 775, 900).

²⁵ 1831 ønskedes den nordre »ubrugelige dør« tilmurert for at undgå træk i kirken, jfr. note 19.

²⁶ En dør med ganske tilsvarende udsmykning af det spidsbuede spejl er bevaret i Sønderup kirkes nordre våbenhus (senere tårn), jfr. DK. Sorø s. 640.

²⁷ Jfr. indb. ved sognepræsten Lars Chr. Dan o. 1808 i LA. Sognekaldsarkivet. Embedsbog. 1789-1812.

²⁸ 1877 ønskedes en dør til at lukke udad anbragt i sakristiets østside, jfr. note 41.

²⁹ Det spidsbuede vestvindues lysning var dog allerede o. 1860 reduceret ved indsættelse af et mindre rundbuet jernvindue, svarende til de øvrige jernvinduer, jfr. note 17.

³⁰ Jfr. Grandløse og Tølløse (s. 207, 222).

³¹ Åbningen svarer til en lignende åbning, som findes i vestre taggavl i overensstemmelse med normen for gotiske tårngavle og formentlig har været beregnet til at betjene stilladser til reparation, kalkning m.m.

³² Som paralleleksempler på romaniserende vinduesformer i sengotisk byggeri kan nævnes vinduer i Ølstykke og Torup (DK. Frborg. s. 1530, 1642).

³³ Den nærmeste parallel er våbenhusgavlne i Bromme (DK. Sorø s. 382). Forkærligheden for at berige blændingskompositionerne med store cirkelblændinger opnår særlig yndest i tiden efter 1500, og blandt de mange eksempler kan nævnes den til 1514 daterede korgavl i Allindemagle (DK. Sorø s. 462, 1229).

³⁴ 1862 havde våbenhuset et »gammelt, firkantet vindue«, jfr. note 17.

³⁵ Hvad formen angår, kunne vinduerne være middelalderlige (jfr. langhuskorets gavlvindue i Torup, DK. Frborg. s. 1642); men typen repræsenterer dog især 1700'ernes opfattelse af »kirkevinduet«. Det ses både i hovedstadens nye kirker og i de mere ydmyge ny- og tilbygninger til landsogdenes kirker, eksempelvis de »korsarme« som opførtes i 1700'erne ved bl.a. rytterdistriktets kirker i Nordsjælland (DK. Frborg. s. 2148, 2520, 2546 og 2829). Som en mere nærliggende parallel til Gierslevs vinduer kan nævnes sydsidens i Undløse (s. 362).

³⁶ 1797 opfyldtes præstens ønske om udskiftning af det gamle sakristivindue ved indsættelse af »et vindue, som kan lukkes op og skaffe den fornødne luft ind, da væggene forhen var ganske gule og grønne af fugtighed«, jfr. note 27.

³⁷ 1863 siges kirken at have seks nyanskaffede vinduer, dvs. tre i langhusets sydside, et i hvert af kapperne og et i tårnrummet. Det må bero på en fejl, når de beskrives som spidsbuede, og målene stemmer da også med de eksisterende vinduers proportioner, jfr. note 17.

³⁸ I dette år indrettedes tårnrummet til våbenhus, hvorved øverste halvdel af det oprindelige spidsbuede vindue retableredes som lysåbning over den nye dør. Det rundbuede jernvindue, som o. 1860 var indmuret i den middelalderlige åbning var hermed overflødig og må i stedet være indsat i sydkapellets vestre vinduesblænding, som endnu på fotografi fra 1922 var lukket.

³⁹ LA. Holbæk amts provsti. 1808-23. Synsforretn.

⁴⁰ Tømmeret, som benyttedes til bindbjælker i spærene over skibet, er nok solidt, men med de usædvanlig store bomkanter og mange barkrester kan det aldrig have været beregnet til at tjene som loftsbjælker. De to bevarede bindbjælker i spærene over vestforlængelsen har derimod ikke tilsvarende mangler. De måler i tværsnit 25x17 cm og 20x16 cm, hvilket harmonerer rimeligt med den oprindelige $\dagger$ bindbjælke nærmest gavlen, som har efterladt sig et hul - 22x17 cm i tværsnit - i nordmuren, øjensynlig fordi man et stykke tid lod den sidde som ankerbjælke under opmuring af forhøjelsen. Mod antagelsen af at de vestlige spærfag kan stamme fra vestforlængelsen i dens oprindelige udformning taler imidlertid den omstændighed, at der ikke, som forventeligt var (sml. s. 1119), er sømrester på bindbjælkernes underside.

⁴¹ LA. Ars-Løve hrdr.s provsti. Synsprot. 1862-1932.

⁴² 1899 var der anbragt en ny sammesteds, men øjensynlig var den ikke tilstrækkelig, da man ønskede en supplerende opstillet eller den eksisterende afløst af en større, jfr. note 17.

⁴³ Hvælvkappernes svikler er dækket af hvidtekalk, hvilket formentlig er en gammel foreteelse, sml. præstens bemærkninger 1808 (note 27). Dog vides bestemmelsen vedr. kalkning overtrådt mindst en gang, jfr. arkitekt Barfods indberetning 1921 (NM2. Korrespondancearkiv). I forbindelse med kirkens restaurering 1942-43 afgav Egmont Lind tilbud på en rensning, der dog stilledes i bero af økonomiske grunde.

⁴⁴ Her tænkes specielt på rankeværket med dets rundtangede, tvefarvede blade, som snart ender i slyngtråde, snart i blomster eller rosetter. Nærtbeslægtede former genfindes både i domkirkens mest berømte udsmykning i Helligtrekongerskapellet fra 1400'ernes sidste tredjedel og i kapellerne for S. Andreas og S. Birgitte, begge udsmykket i 1511, jfr. DK. Kbh. Amt s. 1592 f., 1599 f. Jfr. endvidere Beckett: DaKunst II, 350.

⁴⁵ Kalkmalerierne er således tilkommet efter udgivelsen af kirkens beskrivelse i DK. Sorø s. 1030 f.; men fotografier og indberetning findes i NM2.

⁴⁶ Ifølge skrivelse af 7. okt. 1809 havde præsten åbnet helgengravene, men kun fundet murbrokker. Han formodede, at håndværkerne havde fjernet relikvierne deri.

⁴⁷ Jfr. præstens indb. til Oldsagskommissionen. Han mente, at Jesu fødsel havde været fremstillet der.

⁴⁸ Jfr. indb. til Oldsagskommissionen med henv. til HofmFund. I kirkens synsprotokol (note 17), der opbevares ved embedet, ligger et sammendrag, skrevet i vort århundrede, af den beskrivelse af kirken pastor Dan har indført i embedsbogen (note 27).

Heri anføres fejlagtigt årstallet 1797 i postamentfeltet.

⁴⁹ Jfr. DK. Sorø s. 869 med fig. 4 og skrivelse i korrespondancearkivet, NM2.

⁵⁰ Før restaureringen var tavlen egetræsmalet med forgyldte frakturindskrifter i postamentfelterne: »Den evige og alene vise Gud være Ære i al Evighed 1. Thim. 1,17« (mod nord), i midten: »Kommer hid til mig ... Matth. 11,28« og mod syd: »Jesu Evangelium er en Guds Kraft ... Rom. 1,15«. Under to lag af denne farve fremdroges en staffering, der antoges at stamme fra 1800'ernes første halvdel, og som bestod af rødt, guld og perlefarve.

⁵¹ Indskriften gengives af J. F. Fenger: Helgensager, i KirkehistSaml. 2. bd., s. 20.

⁵² LA. Bispearkivet. 1862-79. Kirkesyn.

⁵³ 1791 påtaltes manglen på sygesæt, som ifølge patronens forsikring var bestilt, jfr. RA., DaKanc. F47. Indb. fra gejstligheden om kirkernes tilstand.

⁵⁴ Tilsvarende findes i Hellebæk og Krogstrup (DK. Frborg. s. 752 og 2740).

⁵⁵ Ifølge præstens beretning (jfr. note 27) blev der efter hans ankomst 1797 bl.a. »gjort et rækværk omkring alterfoden [knæfaldet], hvor der intet var tilforn«. 1879 ønskede synet knæfaldet fornyet og udvidet i halvkreds, jfr. note 17.

⁵⁶ »Således at præsten skulle vandre hele kirken igennem til fonten«, jfr. note 27.

⁵⁷ Tilsvarende findes i Outrup (DK. Tisted s. 824, fig. 8) og et lignende i Alsønderup (DK. Frborg. s. 1450). B. Thorlacius opregner i sin artikel: Døbefade i de danske Kirker, i Antiquariske Annaler, 3. bd., 1820, s. 185f., seks fade med dette sjældnere forekommende motiv.

⁵⁸ Sml. Poul Halkjær Kristensen: Danske Tinnmærker ved Holger Rasmussen, 1983.

⁵⁹ Afbildet DK. Sorø fig. 43.

⁶⁰ 1902 manglede såvel himlens topstykker som kapitælerne; de rekonstrueredes efter kapitælerne på stolen fra Broby (Sorø amt), nu i NM2.

⁶¹ De jævnlaldrende stole i Gislinge (s. 581), Svalle-
rup (Ars hrd.) og Gørlev har diademhoveder eller masker på denne plads, andre har rudebosser, f.eks. Bjernede og Munke-Bjærgby (DK. Sorø s. 365 og 376, fig. 10).

⁶² Ved forundersøgelsen 1941 var der under to lag egetræsmalet et lyst gråt farvelag, i storfelterne en lysblå marmorering tilsyneladende direkte på træet, formentlig fra 1800'erne, ifølge konservatoren.

⁶³ I himlens frise skulle der 1863 have stået: »Verbum dei manet in æternum« (Herrens ord bliver evindeligt 1.Pet. 1,25), jfr. note 17. Da himlens nuværende, afvigende indskrift er med fordybede bogstaver, synes der at være tale om en erindringsforskydning.

⁶⁴ 1902 og endnu 1922 var her syv gavle med seks døre.

⁶⁵ DK. Frborg. s. 1330 med fig. 19.

⁶⁶ DK. Sorø s. 437 med fig. 13. Se også Jensen: Snedkere s. 33 og fig. 41.

⁶⁷ I. Starup & Søns arkiv.

⁶⁸ Yderligere oplysninger i Orgelreg.

⁶⁹ Petersen & Steenstrup: Harmoniumfortegn. og note 17.

⁷⁰ 1801 blev den nye evangelisk-kristelige salmebog indført i Gierslev kirke, hvortil grev Rantzau efter præstens forlangende forærede 24 eksemplarer, nemlig et til degnen, otte til gårdmænd og 15 til

husmænd af sit gods i Gierslev by, jfr. note 27.

⁷¹ 11.okt. 1928 afsløredes præsterækketavle fremstillet af dør fra våbenhuset, jfr. Ved embedet. Liber daticus 1856-19(65).

⁷² Ved synet 1925, jfr. note 17, noteredes, at tre af kirkens seks messinglysekroner var anskaffet af menigheden.

⁷³ Klokken kendes fra præsteindb. 1808 og fra en afskrift taget inden omstøbningen, jfr. Uldall s. 61. Indskriften er gengivet af J. F. Fenger: Klokkeindskrifter, i KirkehistSaml. 2. bd., s. 82 f.

Fig. 1. Indre, set mod øst. Ældre postkort i NM2. - Interior to the east.

VESTER LØVE KIRKE

Af hensyn til beboerne i den vestlige del af det langstrakte sogn er der på statens bekostning i 1911-12 opført en *filialkirke* (indviet 9. juni 1912) i Vester Løve.

Kirken ligger på flad mark ved lokaliteten af samme navn, der udgøres af en samling spredte gårde og huse. Den samtidige kirkegård, som afgrænses af levende hegn, har køreport og låge